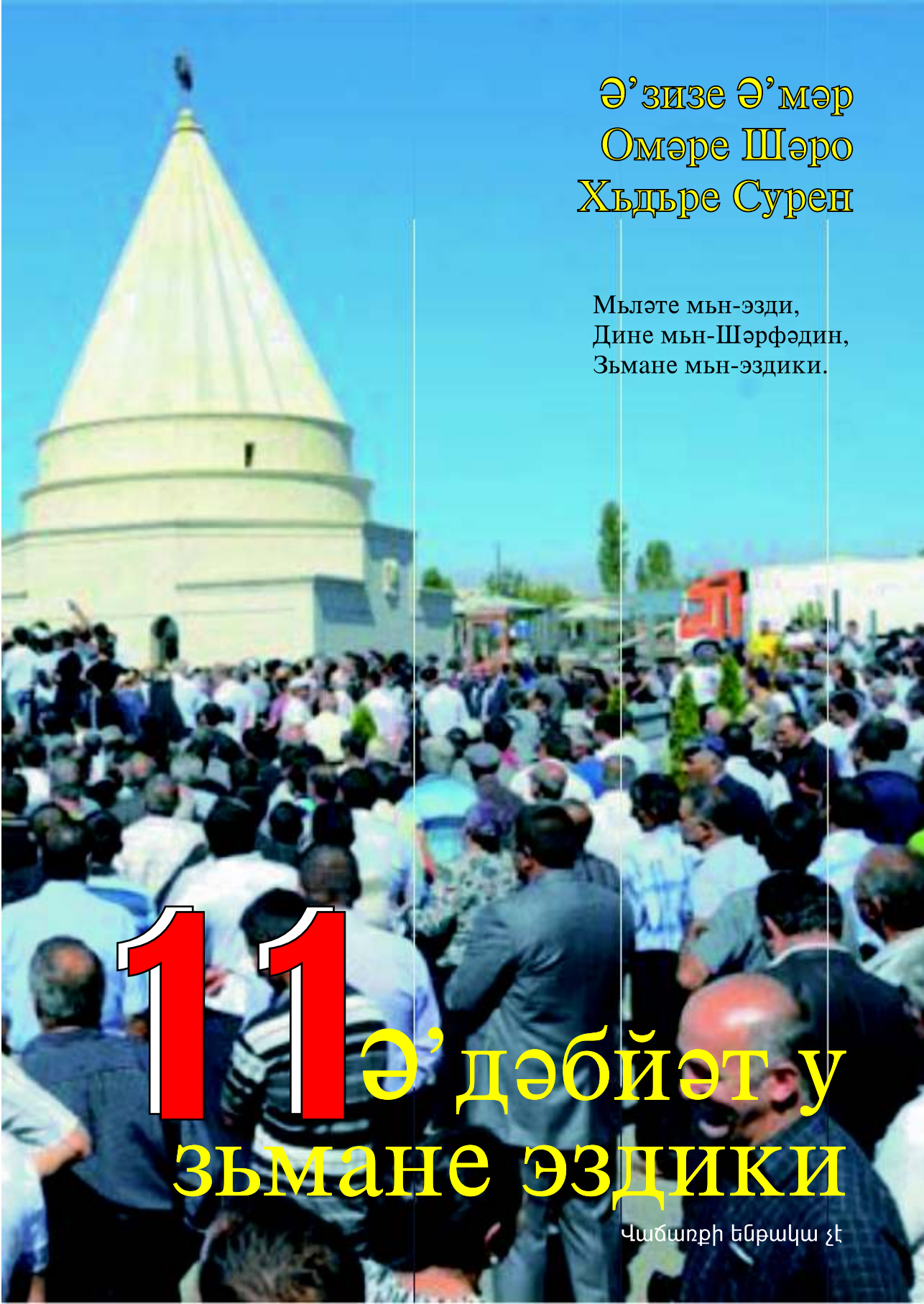

Ә’зизе Ә’мәр
Омәре Шәро
Хьдьре Сурен

Мьләте мьн-эзди,
Дине мьн-Шәрфәдин,
Зьмане мьн-эздики.

11 Ә’дәбйәт у зьмане эздики

Վաճառքի ենթակա չէ

Ә’зизе Ә’мәр, Омәре Шәро, Хьдьре Сурен

Ә’дәбйәт у зьмане эздики

Дәрсхана 11-а

Р’әwан

Нәшьрәта "Спика"

2014

Հաստատված է ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության կողմից

Ьж алие wəзарəта ЩƏ хwəндьне у ӧ’лмда ьатйə т’əсдиқкьрьне

ՀՏԴ 373.167.1 : 809.15 : 891.5 (075.3)
ԳՄԴ 81.2 եզդիերեն + 83.3 եզդիերեն g72
Թ 206

Թամոյան Ազիզ
Եզդիերեն լեզու և գրականություն :
Թ 206 Հանրակրթական դպրոցի 11-րդ դասարանի դասագիրք/
Օ.Մամոյան, Խ. Հաջոյան . - Եր.: «Սպիկա», 2014. 100 էջ :

Ə’зиз Т’əмойан, Һ’əсəн Т’əмойан

Ə’дəбйəт у зьмане эздики

К’ьтева дəрсхана мək’т’əва хwəндьна т’омəрийə дəрсайə 11-а

-Р’ə:. "Спика", 2014, 100 р’у

373.167.1 : 809.15 : 891.5 (075.3)
ԳՄԴ 81.2 եզդիերեն + 83.3 եզդիերեն g72

EZDIKI.COM

ISBN 978-9939-854-06-9

© «Սպիկա» հրատարակչություն, 2014

© Нəшьрəта "Спика"

Т’ариqа щьмә’та эздиайә мьләтийе

(кӧрт)

шәһәре Бьмбае

Эзди ьж щьмә’те дьниаейә һәрәкәвньн. Wәт’әне wани пешьн, ангори ч’ә’вканийе бь ит’бар, Һьндьстанә, дьһа р’аст- шәһәре Бьмбаейә (Бомбей) (qәwл-бәйт’е мә- эздиада, готьне айина динда, те готьне: “Щаве бьдьнә Бьмбае, бьра qайим xwәйкьн к’ьтева динә”, “Щаве бьдьнә шәһәре Бьмбае, wәки к’ьтева айина дин qәwин xwәйкьн, йан “Щаве бьдьнә Бьмбае Шәрфәдин бийә мире диwане”) у wәт’әне wани р’аст п’ара Ираqейә шьмалейә, к’идәре щие зьйарәта wанә пирози сәрәкә- Лалышә. Пешдьатьна щьмә’та эздиайә арийи һәйә у, wәки щьмә’та р’ожп’арезә- ьж мьләте дьниаейә һәрәкәвнә- щьмә’та Тауси Мәләкә, дине к’ижани Шәрфәдинә. Эзди йәктикә эт’никә башqәнә у т’ӧ п’әвгьреданәкә wанә т’әв мьләтәки дьн т’ьнә, пештьри алавийа, ле зьмане

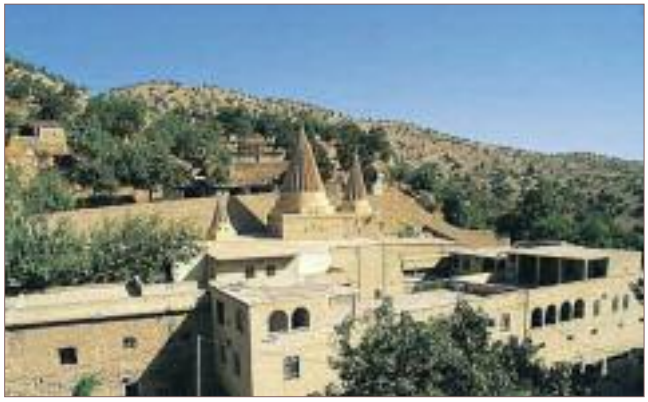

Лалыш

Щьвата Щьмьӧрйәта Әрмәнистанейә мьләтийе

мә (эздики) сәр к’ома зьмане ирани, мала ьынд-авропи ь’әсавдьвә. 1-е мәьа 2002-айә гӧлане Шewра Авропайе сәр ь’име qьраре Щьвата Щ ь м ь ӧ р й ә т а Әрмәнистанейә мьләтийе зьмане эздийа (эздики) наскьр. Бь we мә’нийе бь qьрара Т’ьфаqа эздиайә мьләтийе 1-е мәьа гӧлане бу ә’йда йәктийа эздийа.

Хwәде эздйа Хwәде бь qәwата батьни жеьатийә, е кӧ ь’әсавдьвә хальqе дьниайе.

Ангори qануне эздиайә мьләтийе- эзди ьж дьйа хwә эзди дьвә у т’ӧ wәк’иләки мьләте хәрив нькарә бьвә эзди.

Әw фькьра нә р’аст, шашә, wәки хwәдегьрави эзди зәрдәшти бунә. Зәрдәшт ширәтк’аре айина дин буйә (бь мьләте фарьс, сала 635-а- бәри дәwра мә, жийә, у т’ӧ п’әвгьреданәкә wи т’әв эздийа т’ьнә). Гьредана эздиайә йазатава жи шашә. Йазат хwәде иранийи кәвьнә, к’ижан 3000 сала бәри дәwра мә буйә. Әм бирбиньн, wәки “әздайи” ь’әсавдьвә “мьн да”, чи к’ижане диса наве эздиава найе гьредане. Ьынәк эздиа ь’әсавдькьн к’ӧрд. Әw жи р’аст нинә. “К’ӧрд ьынә зьмане иранида ь’әсавдьвә “шьван”. К’ӧрд сәдсалийе 10-12-ада т’әшкилбунә, демәк орт’а wан у эздиада qә п’әвгьреданәк т’ьнә. Ьса жи гәрә бьдьнә к’ьвше, wәки к’ӧрд бь зьмане горани, сорани хәвәрдьдьн, ле зьмане жоре готи сәва эздиа е фә’мкьрьне ниньн.

Ьж wан фькьра qә йәк жи нькарә бьвә Сӧлт’ан Эзиде Сор у нә жи әве хьлазиева гьредайинә. Гьли-готьне жоре готи ь’име wани т’ариqи т’ьнә.

Wә’де т’ариqа мәрьваейә дурда, wәхта щигӧьастьне щьмә’та эзди ьж шәьәре Ьындьстанейи Бомбейе (Бьмба) щигӧьези Бирмайе, Афг’аньстане, шәьәре Кандаьаре, паше- Иране бу. Паше эзди ьж Иране

щигӧһези шәһәре Т’ьркиаейә Хәрза (Хәзали), Әвәхе, Ә’нт’аве, Щьзира Бота, Шәрq у Шаме, ле ьса жи шәһәре wәлате башqә-башqә бун, е чawаньн Шәнгал, Qамышлу, Бәсра, К’уф, Бәг’да.

Сӧлт’ан Эзиде Сор

Бәре дьготьнә эздиа ьса жи сӧни. Qӧр’на 7-ада эздиа xwә навкьрьн эзди. Эзди кӧр’е Муавиайә- бь наве сӧлт’ан Эзиде Сор. Щьмә’та Мәләк Тawус (ә’дәви) xwәр’а ььла ье qӧр’на 7-ада дьвежьн Эзди. Әв нав ьж к’ӧ пешда ьат? Чьма мәрьва xwәр’а гот эзди? Щава ве пьрсе бь избаткьрьна р’астийе т’ариqи те дайине.

Хәлифе ә’рәбайи пешьн Абу Бәк’ьр буйә (сале 632-634). Пәй wир’а- Омәр 634-644, Осман (сале 644-656), Ә’ли (сале 656-661)- Муавийа (сале 661-680), Эздид (680-683) ьатьнә.

Баве Эздид- Муавийа, ислам qәбулкьрьбу. А ләма жи дӧтирәти к’әтьбу орт’а бав у кӧр’, хәйсәте к’ижане мьqабьлиьәвбуне айина дин-бун. Зарготьна щьмә’те у qәwл-бәйт’е айина динда избатийа ьса жи шәр’е Муавийа у жьна wи те биранине. Бь qәбулнәкьрьна исламе- дьйа Эздид ьж мере xwә- Муавйа, дурдьк’әвә у щәм кӧр’е xwә- Эздид, сьт’ар-дьвә, к’ижан ьмбәри баве xwә, диса пьшта щьмә’та Тауси Мәләк дьгрә.

Пәй мьрьна бавер’а- сала 680-и, әw дьвә хәлиф, бь наве сӧлт’ан Эздид, к’ижан нав щьмә’та эздийа гәлә щара ьса жи те навкьрьне Эздиде Сор. Эзид Дәмышqеда xwәндийә (Йәзид xwәндк’аре Шаме бийә).

Дәшта К’әрбәлайеда буйә шәр’- орт’а ә’скәре Сӧлт’ан Эздиде Сор у ә’скәре Һ’өсәйне кӧр’е Ә’лийе шийада, к’идәре чawa ч’ә’вканийе башqә-башqәда, ьса жи qәwл, бәйт’е мәйә мьләтиеда- Эздид хунеда дьминә, сәва к’ижане эзди дьвежнә wи сӧлт’ан Эздиде Сор (бьнер’ә- Лео щьлда 2-а, бәлге 294-296-а). Шәр’е жоре готида 10-е мәһа сала 683-айә чьриа пешьнда Һ’өсәйне кӧр’е Шийа Ә’ли- Ә’лие Шер те кӧштьне,

паше бь физики Сölт’ан Эздиде Сор бәтавәдьвә (ахьрийа wи ь’әтани иро ә’йан нинә).

Дәшта К’әрбәлайеда пәй көштьна Ь’өсәйнр’а пәйчуйе дәрәща мөсөлманиейә “шиайә” айина дин, чаwа нишана шине, к’ьнще шин хwәдькьн. Ле сәва эздийа ь’әтани иро жи хwәкьрьна к’ьнще шин ь’әсавдьвә гönә. Ьса жи әw йәк избатийа ь’әwаск’арә, wәки бәйраqа эздийа ь’әтани К’әрбәлайе сьпи буйә (бе ләк’әбийә). Пәй шәр’е К’әрбәлайер’а, чаwа нишана хуна сорә р’ети, бәйраqа эздийа бу сор у сьпи у ьса жи ь’әтани иро ьатә хwәйкьрьне.

Qöр’на 11-ада- сала 1110-а Шех Ади ьж Шаме щигöьези Лальше дьвә. Шех Ади Бин Мусафер нав т’ариqа дине эздийа сьфәте гьрә. Эзди әwи ь’әсавдькьн шандийе Хwәде у бawәрдькьн, wәки әw ьж сийа Мәләке Таус ьатийә ә’франдьне. Шех Ади, ьса жи Мәләк’е Таус ь’әсавдьвә дәwсгьртийе Хwәде, ле ььнә сәрьатийада нишане Хwәдейә мәхсу дьстинә. Әw избати ь’әwаск’арә, wәки Шех Ади Бин Мусафер мәрьве т’ариqийә- ьж qәбила Омайайә т’ор’ьна. Дәрәqа wида гәлә ч’ә’вканийе ә’рәбийә сәдсалие орт’әда дькарьн р’асти сальха бен (бьнер’ә-Ьбн Халлькан, 254-255, Ьбн ал-Атььр 80-81 Ьбн Катььр 243 у wәки дьне).

Мусьл

Шех Ади сала 1072-а гӧнде нәһ’ийа Суриаейә Баалбекейи Бейнт’ареда- ньһа- Льбнан, дьйа хwә буйә. Дәст майина ч’иайе Һ’әкареда наве Ал-Һәкари стәндийә. Пәй гәр’а дьрежр’а әwи һ’име хwә Лалышеда- ьж шәһәре Мусьле бәрва шьмале, ледайә (бьньһер’ә Йаqӧт 28), ль к’ӧ сала 1162-а мьрийә. Әwи һ’име wa готи шахе ә’дәвиайи айина дини бь наве хwә данийә. Ангори шә’дәтийа ч’ә’вканийа, Ади к’олеща Бәг’даейә суфийа хьлазкьрийә, ле ьса жи ширәтк’арәки нәһ’ийе wә’дәйи qәлфайи wә’де хwәда ә’йани һәригьр, ӧ’льмадр у философе сәдсалийе орт’әйи әмәкдар буйә. П’әвгьредане wийә мәһ’кәм т’әв сьфәте шахе суфиайи айина динә нав-дәнг- Укайл ал-Манбащи, ал Һулвани, Абд ал Кадир Гилани (Щили) у е дьн һәбунә. Ль вьрайә, wәки әwи дит, к’а чь дӧтирәти орт’а сәрк’аре элада һәнә. Дит, wәки йәк гӧр’а е дьн накә у һ’әдсәд ә’фьранд, йани- синордданина айина дин. Әwи эзди п’арәвәйи сәр се каста кьрьн- шех, п’ир, мьрид. Шех сьриа хwәда п’арәвәйи сәр се кастайе дьн бун:

1.Вадани- Шехе Шихьсна

2.Зәрзани- Шехе Шешьмса

3.Qат’ани- Шехе Шехубәк’ьра.

1. Әw һ’әсавдьбун бьре ахрәте у нав хwәда дәст дамьн хәрqә-к’ӧльк датиньн. Изна ван һ’әрсека т’ьнә һәвдӧ бьзәwщьн. Әв qәдәхә сал у зәмана дьк’шинә у ньһа жи һәйә.

2.П’ир- ьньнә п’аре п’ира изна wан т’ьнә һәвдӧ бьзәwщьн, хазма п’ире һ’әзмәм-

Шихьсн

Шешьмс

Шехубәк’ьр

ана, к’ижан ӏ’эсавдьвьн п’ире чьл п’ира, изна wан т’ьнэ т’эв 40 п’ире майин бьзэвщьн. Ле ван ахьрийа, нэньӏер’и нэщайизийа айина дин, п’ире Омэре хала, п’ире исебийа, п’ире Мэлqэweса ӏэв дьзэвыщьн.

3.Мьрид (дьнйальки)- нав xwэ аза дькарьн бьзэвщьн, ле- нэ т’эв шех у п’ира.

Пештьри we, эзди гэрэ се qануна (3 ӏ’эрфа) xwэйкьн, к’ижан сэва т’эмамиа эздийа э’сэйинэ у гэрэ бь т’эмазайи бенэ xwэйкьрьне.

1.Дэрба Хэрqэ- хэрqэкьринэ, wэки гэрэ ленэхьн. Ле ӏ’эркэ лехьстьнэ, е гёнэк’ар we эзди ӏ’эсавнэвэ у we т’эсмили щэза айина динэ бэрк’вэ.

2.Диска дэне- те навкьрьне диска бь тэнийе, ӏ’эсавдьвэ, wэки ӏ’эркэ эзди мьлэте дьнр’а бьзэвщэ, wэхта п’епэскьрьна we qьраре эw ьди ӏ’эсавнавэ эзди.

3.Шэлпке зер’ин, wэки ӏ’эсавдьвэ к’аса зер’ин, п’эвгьредана зэwаще орт’а шеха, п’ира у мьридада те qэдэхэкьрьне, е we qьраре накьн, ьди ӏ’эсавнавьн эзди.

Ле к’оме п’ир у мьрид ӏьла ӏе wэхта Ӏьндьстанеда майине ӏэбун, ле шех wэ’де Шех Ади т’эшкилбунэ.

Ӏьндьстанеда р’эӏ’е эздиа у э’лэwиайэ эт’никиейэ минани ӏэв ӏэбун у ӏэсвадьбун щьмэ’та Мэлэк Таус, wи чахи п’ире ӏэрда жи ӏэбу (ле гэрэ бьдьнэ к’ьвше, wэки wи чахи к’оме ӏьндайэ п’ир у мьрид жи ӏэбун): ньӏа жи эw бь зьманэки хэвэрдьдьн, ле э’лэwи бь

Ӏ’эзмэман

Омэре хала

Исебийа

зора шур бунә сӧрман- ӈьла ӈе qӧр’на 7-ада бунә к’ӧрд, чахе ьж Ӈьндьсатне эзди у ә’лəwи т’əсмили миграсиайе бун бəрва шəӈəре Авг’анстанейи Кандаӈаре, паше Иране, к’идəре ӈ’ərфр’əqəм- йək, дӧдӧ, сьсе у е дьн, qəбулкьрьнə.

Тəйре Таус

Ӈəр эздик гəрə т’əв wək’иле к’ома xwə бьзəwщə у изна wи т’ьнə мьлəте дьн бьзəwщə.

Əw бу, wəки wa готи 7 сьйаре мала адиа (т’ьфaq, щьвата ӈ’əвт сйара) у 40 мере диwана шех Ади (т’ьфaqa 40 мере т’əмьз) чекьрьн, сəрк’аре к’ижане xwəхабу. Шех Ади у Шех Исьн дӧ к’ьтеве зьйарəти нəшьркьрьнə (бь 33 ӈ’ərфе эздики)- сала 1110-а Мəсӈ’əфа р’əш у К’ьтева Щəлва. Пəй мьрьна Шех Адир’а сала 1162-а п’арəкə эздиайə гьран бь мə’нийе айина дин ьж п’ар Ираqейə шьмале у ьж т’опрахе Т’ьркиаейə р’оьлате- Хəрза (Хəзалийе) Əвəхе, Əнт’аве, Щьзира Бота щигӧьези qəза, шəьəр у гӧнде Əрмəнистана Р’оаваейə Wане, Диарбəк’ьре, Муше, Байазете, Орт’ьлийе, Əрзӧрьме, Qəрсе, Дигор’е, Сӧрмəлийе, Идьре, Qəрəqуйе, Синəкейə незик у wаре дьнə жийине дьвə.

Нəньӈер’и дəwлəта мə т’ьнə, у əм wəлате дьниаейə башqə-башqəда бəлабуйинə, əм

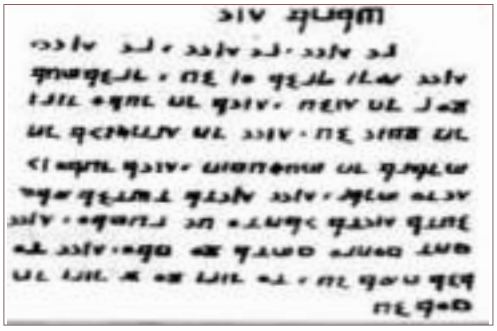

мьqати сьфәте хwәйи мьләтиейи башqә бунә, чьмки әм бь эле мәһ'кәм дәбьринә у әм ьһндава дине хwәда амьн манә. Дьвәк т'ьнәбуна дәwләте буйә мә'ни, wәки wәлате башqә-башqәда наве башqә-башqә мә кьрьнә: Т'ьркиаеда п'арәкә эздиар'а дьвежьн т'ьрк-эзди, Ираqеда- ә'рәб-эзди, ьса жи к'өрд-эзди. Чawa дьвежьн, "Хwәй е бь хwәй бьрийә, гөр- е бехwәй". Минани гөра әм ь'уфи хwә кьрьнә у ь'уфи хwә дькьн. Гәрә

Шәнгал

бьдьнә к'ьвше, wәки сале мәйә чәтьн ьәбунә, чахе ван дәwләта, хазма Т'ьркиа османийе, нав qөр'на ьһндава щьмә'та эздиада 74 щара фәрман (геносид) миасәркьрийә. Ьәр т'әне сале 1915-1918-а 500.000 эздиа зедә-тьр ьатьнә көштьне. У әв пьрс ььла ье пешда дьчә, чьмки 14-е мәһа сала 2007-айә т'әбахе т'опраха п'ара Ираqейә шьмалейә бь наве Эздистанда (Шәнгал йан- Синщар) дө гөнд, бь ь'әзар бьнәлийа зедәтьр, ь'имва ьатьнә weранкьрьне, у ьж алийе динбазе мәһ'мәдийә сәwдасарда т'әс-мили эгьр бун. Ле щьмә'та эздийа нәк'әтә сәр чока у мәһ'кәм ма, бь мерхаси дәрк'әтә мьqабьли ьәр дәстдьрежайике. Дәре т'ьк т'әне- бона майине, р'әсиднәбуна ьж р'убаре дьне, әвә.

Ангори мә'лумәтийе ван сале ахьриейә незики аqьла, р'әqәма эздийа дьниаеда дьгьһижә wәкә 3 милиона. Эла эздиайә ьәрә гьр Ираqедайә,

к’идәре милионәк эздиа зедәтьр дьжин. Пештьри Ираqе, эзди Ьындьстане, Бирмайе, шәьәре Афг’аньстанейи Кандаьареда, Иранеда (100.000) дьжин, к’идәре әw тенә навкьрьне щьмә’та Мәләке Таус, Т’ьркиаеда (10.000), Суриаеда (20.000), Урьсетда (350.000), Алманиаеда

Кандаьар

(30.000), Гөрщьстанеда (50.000) у wәлате Авропаейә дьнеда wәкә 30.000. Әрмәнистанеда р’әqәма эздийа дьгьижә 50.000-и.

Хьдьр Ӏ’әщойан

Әрмәнистан wәлате т’әк т’әнейә, к’идәре 32 мәк’т’әвада эзди бь зьмане дьйа xwә ьиндьвьн. К’ьтеве зьман у ә’дәбйәта эздикийә ьж к’оме 1-е ь’этани 11-а бь әлифба эздикийә т’әзә нәшьрбунә, т’әшкилдар- Ә’зизе Ә’мәр у Ӏ’әсәне Шех-Мә’муде, р’ожнә’ма “Эздиханә” дәрте, р’едактор- Хьдьр Ӏ’әщойан, ьәрр’о нив сәь’әт р’адиохәвәрдана эздики ьәйә, р’едакторе сәрәкә- Ӏ’әсән Т’әмойан. Т’ьфаqе эздиайә Дьниайе у Әрмәнистанейә мьләтийе вьранә, сәдьре к’и-

жана Ә’зизе Ә’мәрә.

Ле бәле, wәт’әне эздийа Ираqә. Зьйарәта мәйә ӏ’имли шьмала Ираqедайә, гәлийе Лалышейи к’урда, к’ижан щие р’уныштьна сәрк’аре эздиайи айина дин- Мирә (мире шеха). Ле зьйарәта эздйайә дöда сала 2012-а р’әх гöнде мәрза Щьмьöрйәта Әрмәнистанейә Армавирейи Акналич’еда ӏатийә чекьрьне, к’ижан минани Лалыша зьйарәта эздиайә сәрәкә ӏатийә чекьрьне у диса те навкьрьне Лалыш. Әw бь чьхара Мирзәйе Чоло Слойане мерхасе эздиайи мьләтийе, хератк’аре мьләтийе ӏатийә чекьрьне.

Пьрс у пешданин:

1.Дәрсе ӏинвьн у гьликьн

2.Wәт’әне эздиайи пешьн к’ижан wәлатә?

3.Авропайе зьмане эздики к’ижан сале наскьр?

4.Р’астә, wәки эзди зәрдәштинә?

5.Ьди чь фькьре шаш дәрӏәqа эздиада ӏәнә?

6.Сöлт’ан Эздиде Сор к’ийә у дәрӏәqа wида дәрседа чь те гьликьрьне?

7.Нав дәwьр у зәмана эзди ьж к’ö щигöӏези к’ö бунә?

8.Дәрӏәqа Муавиада чь те гьликьрьне?

9.Дәрӏәqа шәр’е К’әрбәлайеда чь те готьне?

10.Дәрӏәqа Шех Адида чь те гьликьрьне?

11.Дәрӏәqа се кастайе эздиада гьликьн.

12.Дәрһәqа һ’әрсе һ’әрфада гьликьн.

13.Дәрһәqа к’ьтеве эздиада чь һатийә ньвисаре?

14.Паше эзди щигöһези к’ö бун?

15.Сале 1915-1918-а чьqа эзди qьр’бун?

16.Һәжмара эздиа wәлате башqә-башqәда чьqасә?

17.Әрмәнистанеда чь мәщале эздийа һәнә?

Хәвәре чәтьн

1.**Айин**- qьрар, ә’дәт

2.**Ари(йи)**- наве щьмә’тәкә кәвьнә

3.**Р’ожп’арез**- е р’оже дьп’арезьн

4.**Эт’ник**- щьмә’тие

5.**Батьни**- бь qәwата Xwәде

6.**Хальq**- ә’франдар

7.**Дöтирәти**- бет’ьфаqи

8.**Дәмышq**- шәһәрәки Суриаейә

9.**Шийа**-ч’ьqләки мәһ’әмедиейә

10.**К’әрбәла**- шәһәрәки Ираqейә

11.**К’олещ**- идара xwәндьнейә

12.**Суфи**- qәлфәкә qöльхчийе дин

13.**Нәщайиз**- беизьн, беqьрар

14.**Миграсиа**- щигöһастьн

15.**Һ’уфи xwә кьрьнә**- xwәрьнә, даqöртандьнә

16.**Динбаз**- е бь мәрәме хьрав дин дьдьнә хәвате

17.**Р’әсиднәбун**- qьр’нәбун

Мир, аг’а у бәге эздиа сәдсалие 19-20-ада

1. Мир Исмайил, мире шеха. Сьлсьләта wан те h’әсев шехе Хәлифәта.

2. Hъ’аме Шәро, сәрәскәре эздие Шәнгале буйә, xwaxa йәкнави буйә.

3. Усьв бәге Hъ’әсән аг’а, аг’ае эла Hъ’әсьнийа, xwaxa бәрәка Мускийайә. Бәрәка wан жиинә qәза Сөрмәлуйе.

4. Ә’ли аг’ае Сипки, аг’айе эла Сипканийа. Әwан жиинә qәза Qәрседа.

5. Әмьр аг’ае Ә’ли аг’а, аг’ае эла Орт’ьла. Xwaxa мант’ащи буйә у жиинә qәза Бәйазете, Орт’ьлайе, Сөрмәлйе.

6. К’ок аг’ае мала Чобан аг’а, аг’ае эла Р’ожканийа. Xwaxa ьж бәрәка Мәhәмдийайә.

7. Наде hәде, аг’ае эла Шәрqийа. Xwaxa ьж бәрәка Шәрqийайә, жиинә qәза Бат’манеда.

8. Щангир аг’ае Хәтив аг’а,

Мир Исмайил

Hъ’аме Шәро

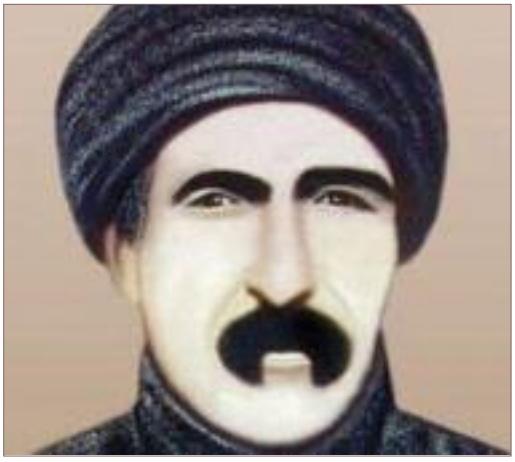

Усьв бәг

аг’ае эла Зöqрийа. Xwaха ьж бәрәка Мәндькайә, жиинә qәза Wанеда.

9. Ә’зизе Ә’мәр, сәдре т’ьфаqа эздие дьниаейә мьләтийе, xwaха ьж бәрәка Qазана.

Щангир аг’а

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн.

2.Наве мир, аг’а у бәге эздийа сьредор ьылдьн.

3.Ьж мәрьве жорготи wә дәрьәqа к’еда бььистийә?

4.Ьун дькарьн наве эл у бәрәка xwә бежьн?

Ә’зизе Ә’мәр

Хәвәре чәтьн

1.Сьлсьләт- әwләд, зар’е зәманәки

2.Йәкнави- наве бәрәкә эздиайә

3.Сöрмәлу- шәьәрә, wәки ве гаве ә’рде Т’ьркиаедайә

4.Qәрс- шәьәрә, wәки ве гаве ә’рде Т’ьркиаедайә

5.Бат’ман- шәьәрә, wәки ә’рде Т’ьркиаедайә

6.Ьун дәрьәqа Ә’зизе Ә’мәрда чь дькарьн гьликьн?

EZDIKI.COM

Ьж сальньвисара херхwәзиа щьмә’те эздиа у әрмәниа

Мирзә аг’айе эзди

Т’ариқа херхwәзийа әрмәниа у эздиайә сәдсалиа ьәйә. Ььла ье сала 1828-а ьында Р’ьндоване, к’ижан п’ара Щьмьөрйәта Ираqейә шьмаледайә, ьж Мусьле нә дур, Мирзә аг’айе эзди, кәшиш Полойе әрмәни (Пог’ос к’аьана) бь ә’скәре әрмәни-эздиайи 10-ь’әзаре мьqабьли ордиа т’ьрк-к’өрдайә 30-ь’әзаре шәр’ кьрьн, шәр’е нә бәрәмбәр у зальмда wана бь мәсәла нәфса хwә ьәлан данә шәр’ване әрмәни у эздиа, шәр’к’арийа ә’мьр у мьрьнеда

нәйар, к’ижан себарә зедәбу, алт’кьрьн, бawәрбькә т’әмамиа ордиа дьжмьна т’önәкьрьн- бь нишандайина ә’шеве ә’фатийе. Бь херхwәзе хwәйә әрмни-Петрос Хазарове дәрсдаре шәһәре Р’ьндоване у Киракос Ар’ак’елйан Мирзә аг’а һ’әта п’әвгьредан т’әв комс Паскевиче qömандаре корпуса Кавказейә пешьни сәрәкә, генерал-фелдмаршал.

Андраник

Бәрбьр’ибуна щьмә’та эздиайә ьһндава щьмә’та әрмәниада дьһа гәш сала 1915-а диһарбу, чахе эздийе Ираqе 6 һ’әзар әрмәнийе ьж qьр’е хьлазбуйи, ьж шуре т’ьрка фьльти мале хwәда сьт’аркьрьн, бь к’ьнща у хörәк р’азикьрьн. Бәг у һ’акьме ч’иайе Шәнгале сәр к’ьтева пироз сонд хwәрьн т’ö әрмәники т’әсмили т’ьрка у к’örда нәкьн, нәньһер’и wана гәлә щара дә’w дькьр т’әмамиа щир’aqәтийа т’әсмилкьн. Эзди ьж щийе жийине дьр’әвйанә ч’иайе Шәнгале, шәр’е мьqабьли т’ьрка пешда дьбьр. Wан шәр’-дә’wада 75 эзди һатьнә көштьне у гәлә әрмәни бьриндарбунә. Шәр’е 35 р’ожа к’ьшандида 285 т’ьрк у к’örд һатьнә көштьне, гәләк бьриндарбун. Wеранкьрьн мәзьнбун: 50 гönде эздиа зедәтьр һатьнә шәwтандьне, wәкә 100 һ’әзар зер’ мал у һәбук һатнә т’аланкьрьне. Бь һивикьрьна Мир Исмайиле у Һ’аме Шәро ингьлис пәй 35 р’ожар’а һатьн, т’ьрк wеда һатьнә авитьне, у ә’длайи әребу.

Qәwмандьне сала 1918-а буийә фәрз жи шә’дәтийа мәһ’кәмкьрьна херхwәзийа щьмә’те әрмәни у эздийә зарбежьн. Һәвк’арийа Зоравар Андраник у Щангир аг’айе әwләде щьмә’та эздиайи лайиqә ә’скәрийе шәр’е мьqабьли т’ьрка кьри символа we херхwәзиебун. Р’оже шәр’е Сардарапате Щангир аг’а у сьйаре wи

Исмайил Шаройан

Т’емур Зейдинйан

к’омәка гьранбьһа данә орди у р’әзәдьлване әрмәниа- бь анина к’омәке бона шöхöле алт’ьндарийе. Шәр’е Арсахейи мерхасиеда бь ә’фатийа xwә ьса жи әwләде щьмә’та эздийа һатьнә пәсьндайине. Ньла ье мәһа сьвате бь сәрк’арийа Ә’зиз Т’әмойан бь дәһа у дәһа бәрәвбун һатьнә т’әшкилкьрьне, т’әв к’ижане бун бь ь’әзара эзди. Wәхта ван бәрәвбуна бь сәда р’әзәдьлван һатнә бәрәвньвисаре, wәки к’омәке бьдьнә щьмә’та Арсахейә мерхас. Бь сәрк’ари у qömандарийа Ә. Т’әмойан комите һатә ә’франдьне, к’ижане гәрә к’омәк бьда ь’әжа Qәрәбаг’е. Университета Ереванейә Diwани у мала гönде мәрза Котайк’ейи Зовуниейә культурайеда штабе ә’скәрийе һатнә ә’франдьне, әндаме к’ижане чунә бawәрбькә ь’әму п’аре пешә’нийе. Щаньле эздийа ьәр дәра бь мерхаси шәр’дькьрьн. Нә кö т’әне кör’а, ле ьса жи qиза шәр’дькьр. Гәләка

Асйа Хатойан насдькьр, к’ижан сәqәтбуйи ьж пешә’нийе вәгәр’йа- льнгәк шәр’-дә’wада ьышти.

Гагик Ьащойан

Бона алт’ьндарийа шәр’е Арсахейи азадариеда 30 азатамартик-шәр’ване эздиа зедә-тьр ә’мьре xwә шәь’идкьрьн. Щьнйазе ьж wана чара- Исмайил Шаройан, Т’емур Зейдинйан, Гагик Ьащойан, Мышир Надойан Ер’аблуреда ч’ә’лкьринә. Wәхта шер’ Т’ьфаqа эздиайә мьләтийе бәрәвкьрьна мәщале п’әрәти ә’ламкьр у щьмә’та эздийа 6 милион манат бәрәвкьрьн, к’ижан т’әсмили wәзарәта ЩӘ xwәxwәйкьрьне у Фонда алик’арийа Арсахе кьрьн.

Мышир Надойан

П’ара wә’дәйә шәр’к’ариедабу, wәки ә’рдь’әжа Спитакейә weранкьрьне qәwьми. Щьвандьна эздийа бу щер’ьбандьна р’аст, wәки пышта щьмә’та әрмәниа бьгрьн. Эздийа щарәкә дьн бь сәрк’арийа Ә’зизе Ә’мәре р’ебәре xwә, т’әв Ь’әсән Т’әмойане р’ожнә’мәване әмәкдар, нә кӧ т’әне к’омәка п’әрәтийә бь сәда ь’әзара маната у qьнйати дан, ле ьса жи- бь сәда щаньле эздийа т’әшкилбуйи у йәкбуйи т’әв хәвата нәь’ийа бәлаейә хьлазк’арийе бун. Бawрбькә т’әмамиа щаньле мәь’әла гӧнде Зовуниейи Ә’мо Спитаке у Гӧмьриедабун. Ло ьыла, эздие мәь’әла Ә’мо 250.000 манат дәрбази ь’әсаве мәхсуси сәва зианек’әтиа кьрьн. Эздийа т’әв әрмәнийа т’әмамиа чәтьнайа дитьн, бь активи у т’ьфаqа xwә к’омәк данә пекьатьна Әрмәнистан аза у сәрбәст.

Т’ьфаqа эздиайә мьләтийе т’әрәфе әwләкьрьна йәктийа щьмә’та эздийа, мәь’кәмкьрьна херхwәзийа т’әв әрмәнийа у мьләте Әрмәнистанейә дьне, пешдабьрьна мәдәнйәта мьләтийе,

хwәйкьрьна ә’дәте мьләтиеда шöхöле бь масштаба фьрә кьрийә.

Щьмә’та эздиа дәсте щьмә’та әрмәниа гьрти дьчә бәрва ьоризоне т’әзә у шәwqдар, дьчә бәрва ь’әта-ь’әтайе. Awa бawәрийа щьмә’та эздийа.

Пьрс у пешданин:

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн

2.Шәр’е ььнда Р’ьндоване к’әнге буйә?

3.Ьж шәр’е Р’ьндоване наве к’е дәрседа ьәйә?

4.Шәр’е Р’ьндованеда чь бу, у әw чawa хьлазбу?

5.Сала 1915-а чь qәwьми у эздийе Ираqе сәва п’арәкә щьмә’та әрмәнийа чь кьр?

6.Дәрьәqa ьәвк’арийа Зоравар Андраник у Щангир аг’ада чь те гьликьрьне?

7.Wәхта шәр’е Арсахе Ә’зиз Т’әмойан у щьмә’та эздиа чь кьр?

8.Ер’аблуреда ьж әwләде щьмә’та мә к’и ч’ә’лкьринә?

9.Wәхта ә’рдь’әжа Спитаке щьмә’та мә чь кьр?

10.Дәрһәqa херхwәзийа щьмә’те әрмәниа у эздиада һун чь дькарьн гьликьн?

Хәвәре чәтьн

1.Р’ьндован- шәһәрә, wәки бәре ә’рде Т’ьркиаедабуйә

2.Зальм- беисаф

3.Һәлан- р’öһ’даркьрьн

4.Себарә- се щара

5.Т’öнәкьрьн- qьр’кьрьн

6.Ә’фати- мерхаси, хöрти

7.Комс- наве һöрмәтлийә

8.Фьльти- хьлазбуйи

9.Сьт’аркьрьн- хwәйкьрьн

10.К’ьтева пироз- вьра- к’ьтева хачп’арезийе

11.Щир’aqәти- е дәсте зоре щие хwә һатьнә р’акьрьне, дәрхьстьне

12.Символ-нишан

13.Гьранбьһа- qимәтли

14.Штаб- хәләqa сәрк’рикьрьна ә’скәра

15.Азатамартик- бь зьмане әрмәнийә- шәр’ване азадарийе

16.Шәһ’идкьрьн- qöрбанкьрьн, хwә данә köштьне

17.Хьлазк’арийе- хьлазкьрьне

18.Пекһатьн- т’әшкилбун

19.Т’әрәф- али

20.Масштаб- чап

21.Һоризон- вьра- бьльндайи, дәрәщә

Qьр’а щьмә’та эздийа п’адшатиа али Османда - сале 1915 - 1918 - а

Ангори нәһ’ие т’опраха, дидәма көштийа әвә:

1. Ирaq: Шәнгал, Синун, Гобал, Дьгур, Гәлие Ә’ли бәге, Дьһок, Зорава, К’ерсе у Баре, Сиба, Т’ьлизәр, Т’ьлзафе, Хьрбе Qәwала, Гьрзәрк, Р’ьбуси, Шарок, Т’ьлкәзәв, Т’ьлбәнда, Кощо, Хотәми, Р’ьндәwан, Амәдиа.

Гөнд у wаре жорготида wәкә 200 һ’әзар эзди һатнә көштьне.

2. Әрмәнистана Р’оавайе: wилайәт’а Wане, дәшта Ханәсоре у гөнде дор-бәрда wәкә 100 һ’әзар эзди һатнә көштьне.

Әвәхә, Ахурик, Ангузәк, Анзава, Ащали, Арч’әq, Бегриб, Һаваси, Бещәрмо, Бертис, Гондурма, Зewа, Дерщәмәда Жерьн, Дерщәмәда Жорьн, Дöаван, Г’ьнди, Эрщис (Арч’еш), Т’әндурәк, Хачан, Хощәqьшлаг’, Хосмиайн, К’ущапнар, Qәрәqәлә, К’ирато, Колзот, К’йучукк’ой, Мерване, Молаһ’әсән, Мучс, Мурадин, Йарьмqа, Ношар, Шаһманис, Шәрәфхане, Шикефти, Чалдьран, Чьраг’, Чибухчлу,

П’ышик’умбат’, Сәрай, Т’имар (Т’ьмар), Ут’е, Орене у е дьнеда wәкә 100 ҳ’әзар эзди ҳатнә көштьне.

3. Wилайәт’а Муше (Кәване к’ере), Әвәхә, Дийарбәк’ьре (дәшта Бышерие), Хәзалиа Мердине (Хәрза), Щьзире, Азька Жерьн, Азька Жорьн, Алкайе, Базидане, Басмуте, Бахьмсе, Беркле, Гәлие Зилан, Гедуке, Душайе, Захорайе, Зерине, Хьнусе, Кахарине, Кавьр’зойе, Qөбьлдоре, Кохе, Ч’ьнериайе, Qадунайе, Ҳащре, Ҳасктивайе, Мәймуние, Шәмзе, Шькәвта, Щанәсәкре, Р’аме, Фәqира у е дьнеда wәкә 60 ҳ’әзар эзди ҳатнә көштьне.

4. Wилайәт’а Әрзөрьме (qәза Бәйазет - Әләшгьре): Орт’ьла, Диадине у щи-wape жийнейә дьнеда wәкә 7500 эзди ҳатьнә көштьне.

5. Qәза Qәрсе: Гәлие qәза Qәрсейи Озьрлуйе (Ог’узлу), Алащайеда wәкә пенщ ҳ’әзар эзди ҳатнә көштьне.

6. Wape Qaqьзманейи Qөлпеда, к’ижан дьк’әвә нав qәза Qәрсе, wәкә се ҳ’әзар эзди ҳатьнә көштьне.

7. Qәза нәҳ’ийа Qәрсейә Дигор’е у гөнде дьне: Әләшгьре, Әманк’ойе, Йәманчайире, Әйла Сьнщо, Ак’аре, Байрамк’оме, Бащәлийе,

Башк’едиквере, Белиһамеде, Гогьрмәс, Дигоре, (Т’екор), Дузгели, Т’охубуре, Хәрәбе, Хатабайе, Чибухльйе, К’йундойе, Һ’әсәнщано, Нокайе, Щьндьрог’лийе, Сусуле, Ташнике, Тузаке, Улик’әнде, П’ашарщике у е дьнда нәһ һ’әзар эзди дәсте зоре һатьнә исламкьрьне-бьрьнә сәр дине мәһ’мәдие.

8. Олк’а мәрза Сөрмәлиейә Идьре: Хәрфәлуйе, Алчалуйе, Ә’сланлуйе, Бәндәмураде, Баш Синәке, Гели, Гәрмәшьва, Дәмьсхане, Зәрифхане, Зоре, Хане, Хьрбе Сор, Қәрәхт’ине, Қәрәқуйе, Қуч’е, Мәхсудйа, Мащьрийа, Гөнде шеха, Сайибылахе, Таушане, Ташк’орпийе, Гөнде К’әло у е дьнеда wәкә дәһ һ’әзар эзди һатнә көштьне.

9. Сала 1918-а, wәхта дәрбазбуна ч’әме Арп’әчайе (Ахурйан) у Әрәз, wәкә чар һ’әзар эзди хәньқинә йан- дәлйанә.

10. Ньнда гөнде нәһ’ийа Әрмәнистана Р’оһлатейә Ахбаранейә Әләгәзе, Қөндәхсазе, Қөр’ьбог’азе, Щәрщәрисе (Кәндале бәш у Нәwала Ә’щәле), бь дәсте щәрда Тәйо бәге к’өрд сала 1918-а 800 мәрьв һатьнә көштьне, ьж к’ижана һәр т’әне 19 мәрьв ьж к’ома Р’әшиде Әйо бунә.

Гөнде һәман нәһ’иейи К’арвансәреда (П’ошт, Ә’мре Т’әзә, Садунс) 54 мәрьв һатнә көштьне.

11. Ьж алие Тәйо бәге к’өрдда ьж гөнде һәман нәһ’иейә дьн wәкә 600 мәрьв ажотнә к’урайа дәwләта али Осман.

12. Т’опраха Гьрәсорада, к’ижан незики гөнде мәрза ЩӘ-ә Арагасотнейи Шамиранейә, сала 1918-а, нав р’ожәкеда, 24 мәрьв һатьнә көштьне, ьж к’ижана йәк - жьн буйә.

Демәк, бь һ’әсаве т’омәрийи дөрьсткьри, ьж эздийа wәкә 500 һ’әзар мәрьв һатьнә қьр’кьрьне.

Пьрс у пешданин:

1.Дәрсе һинвьн у гьликьн

2.Башқә-башқә дәрһәқа қьр’буна эздиайә нәһ’иада гьликьн

3.Дәрһәқа қьр’а эздиада қә wә ьж к’е у чь бьһистийә?

4.Нав се сала чьқа эзди һатьнә қьр’е?

Хәвәре чәтьн:

1.Т’опрах- ә’рд

2.Дидәм- сьфәт, шькьл

3.Дәлйанә- бьрчина мьрьнә

4.Щәрд- к’ома qачаха, меркӧжа

5.Ьәман-диса әw

Эздистане фәрманә

Wәй, ло бьрао, т’êләк ьатийә ьж wәлате дурә,
Ә’ли Сәйдо Р’әшо ьж wәлате Шәнгале дәнг дькьрә,
Дьго: ‘‘Ә’зиз бьра, бькә, бьләзинә, ьәwара мә wәрә.
Баво, ьәwарә, дайе ьәwарә, бьрао, ьәwарә’’.

Ә’зизе Ә’мәр, мире зьрав ьж Әрмәнистане пьрсийә:
‘‘Ә’ли Сәйдо Р’әшо, бьра, ль wәлате мә чь буйә, чь qәwьмийә?’’
Ә’ли Сәйдо Р’әшо го: ‘‘Ә’зиз бьра, сӧрмани диса мә ьатийә хәзәве,
Щьнйазе эздийа дӧ гӧнда манә бәсте, хуна гәвәз авитийә наве’’.

Ә’зизе Ә’мәр - баве Сурен, кәке Бәлгизаре ви сәре т’еле кьрә qир’инә,
Го: ‘‘Ә’ли Сәйдо Р’әшо, бькә, бьләзинә, гьрәгьре эздийа ләв бьщьвинә,
Шewр у мьсьлә’те гьран дайнә’’
Ә’ли Р’әшо дьве: ‘‘Дайе, hәwарә, бьрао, hәwарә, баво, hәwарә,
Чийайе Шәнгале бәр ч’ә’ве мьн буйә мьж-думанә’’.

Ә’зизе Ә’мәр- пешик’еше эздиа, дькә, дьләзинә,
Т’ел у ә’рза дьне-а’ләмер’а дьшинә,
Wәлате Америкайе у Авропайе педьh’әсинә,
Дьве: ‘‘Пьшти Таwьси Мәләк, Шәмсе эздийа мьләте эздийа бехwәй нинә’’.

Ә’зизе Ә’мәр ьж Әрмәнистане,
Нә’мә у к’аг’әз шандьнә сәрк’аре Америкайе- бона Эздистане,
Дьве: ‘‘Бәхте тәмә, әскәре хwә бьшинә wәлате эздийа, мьләте мьн хьлазкә ьж фәрмане’’.

Пьрс у пешданин

1.Тек’ста к’ьламе әзбәр ьинвьн у бежьн

2.К’ълам дәрһәqа чьдайә?

3.Шәнгал к’идәрейә?

4.Ә’ли Сәйдо Р’әшо чь дьго?

5.Ә’зизе Ә’мәр чь кьр?

Хәвәре чәтьн:

1.Шәнгал- wарәки жийна эздиайи Ираqедайә

2.Хәзәв- qьр’, qьр’кьрьн

3.Бәст- щики бинфьрә, хали

4.Гьрәгьр- сәрк’ар, мәзьн

5.Шewьр у мьсьлә’т- шewр, т’әми, щьват

6.Фәрман- вьра- qьр’, qьр’кьрьн

QӘWЛЕ МАЛА БАВА

Ай, дьбемә, дьбемә,
We qöве к’ьм бәри щемә,
Хош мала бавaнә,
Ава дькьрьн qәлемә,
Нурә жь мала шеханә.

Qәлем дькьрә авайә,
Шихади xwә гәр’ийа навә,
Хош мала бавaнә,
Дост р’онкайа һ’әрдö ч’ә’ва,
Нурә жь мала шеханә.

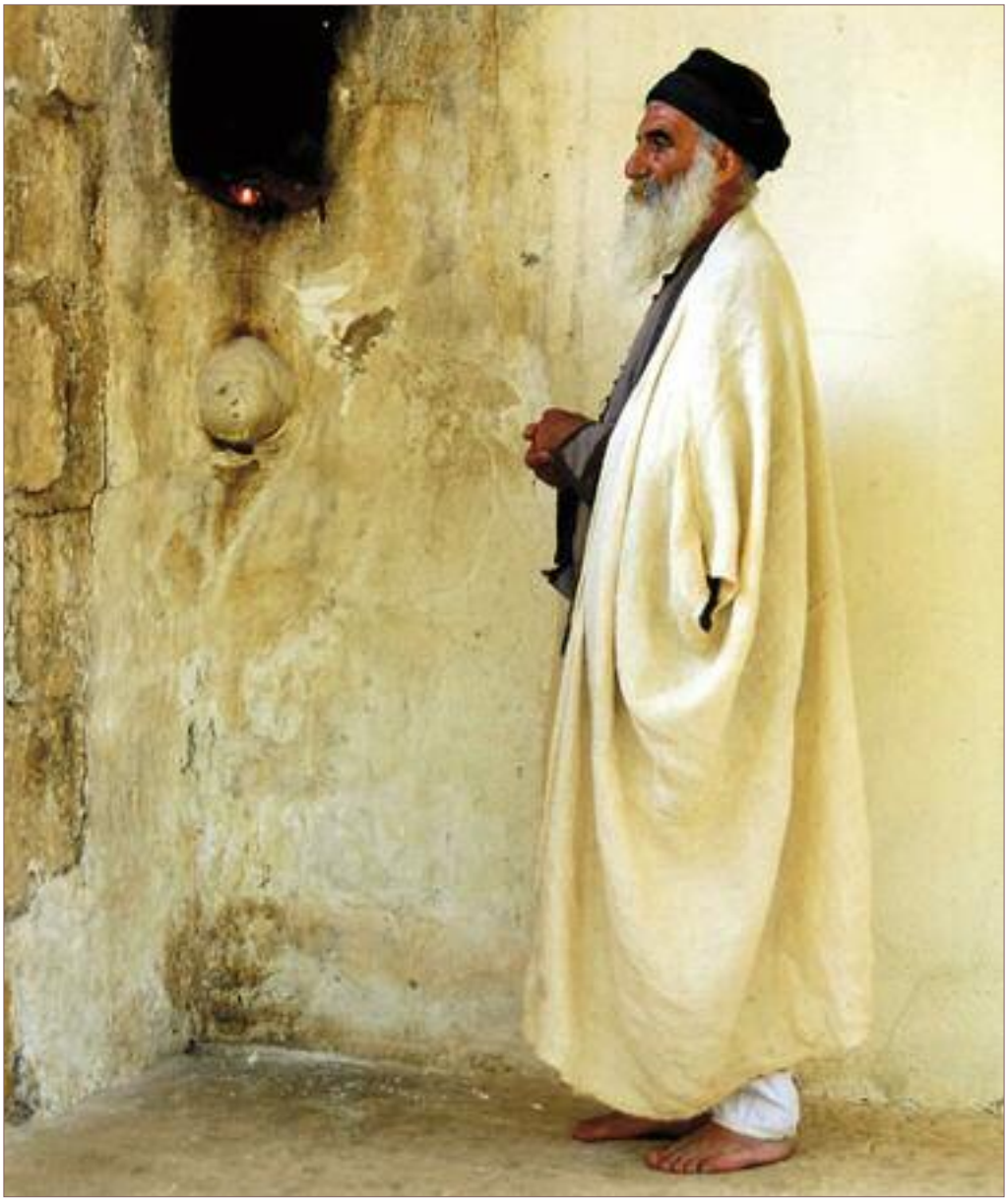

Шихади Шаме фьр’и,
Дәwране дәwран бьр’и,
Хош мала бавaнә,
Бәле, Шихади щийе xwә Лальше дькьри,
Нурә жь мала шеханә.

Шихади Шаме hатә,
Шәрqе гьрт хәватә,
Хош мала бавaнә,
Шихади xwәйи нурер’айи хәлатә,
Нурә жь мала шеханә.

Хәлат дькьр Мамә Р’әшанә,
Дайә маше шәшанә,
Хош мала бавaнә,
Паше к’ьвш дькьр сәрwеpе меранә,
Нурә жь мала шеханә.

Мала мә мала бавaнә,
Сәрәканийа чьqас сönйанә,
Хош мала бавaнә,

Пе вәр’е дькьн зийарәтийанә,
Нурә жь мала шеханә.

Мала мә мала Адийанә,
Сәрәканийа чьqас сönйанә,
Хош мала баванә,
Пәй вәр’е дькьн щоqәтийанә,
Нурә жь мала шеханә.

Мә жь Адийа, мә жь Адийа,
Дәрмано, тöйи афади,
Хош мала баванә,
Хазьла мьн wи р’öhида,
Шихади ль бьвә р’ази,
Нурә жь мала шеханә.

Мә жь Адийа гәләк мелә,
We qöве кьм, сәри һәлелә,
Хош мала бавaнә,
Һәwардоре шәһәре gьран тенә гелә,
Нурә жь мала шеханә.

Мә мала Адийа гәләк бәхшә,

Әз we qöве кьм, сöр’ә ль ә’ршә,
Хош мала бавaнә,
Һәwape шәһәре гьран тенә qал у щәнгә,
Нурә жь мала шеханә.

Лальшә, we мьск у мойә,
Әз we qöве кьм, сәри ль weйә,

Хош мала баванə,
Щьмh’а мера, дар у бəре гəлийе Лальше дьбунə морə,
Нурə жь мала шеханə.

Лальшə, we бь мьскə,
Əз we qöве кьм, сəри ль к’əскə,
Хош мала баванə,
Щьмh’а мера, Лальше буйə маш у р’ьсqə,

Нурə жь мала шеханə.

Зора сьнщаq анинə,
Лальшеда данинə,
Хош мала баванə,
Сьнщаq, сьнщаqе шехе Адинə,
Нурə жь мала шеханə.

Зора сьнщаq, дьве, р’астьн,
Лальшеда вәдьгӧhастьн,
Хош мала бавaнә,
Дьне ахрәте, сьнщаqе Шихади т’әмам р’астьн,
Нурә жь мала шеханә.

Сьнщаqе сорьн, сьпинә,
Лальшеда данинә,
Хош мала бавaнә,

Сьнщаq, сьнщаqе шехе Аминэ.
Нурэ жь мала шеханэ.

Сьнщаqе сорьн, зэрьн,
Лальшеда дэhэрьн,
Хош мала баванэ,
Сьнщаq, сьнщаqе шехе эк'бэрьн,
Нурэ жь мала шеханэ.

Чэнди дь мефьрьн,
Дэсте хwэ сьнщаqе Шихади, мала Адийа р'агьрьн,
Хош мала баванэ,
Бэлки ахрэте, сэр сьтqе hэйа, имане хwэ дьмьрьн,
Нурэ жь мала шеханэ.

Чэнди wэ qадьрьн,
Дэсте хwэ сьнщаqе Шихади, мала Адийа wэриньн,
Хош мала баванэ,
Бэлки ахрэте, сэр сьтqе hэйа, имане хwэ дьминьн,
Нурэ жь мала шеханэ.

Шихади hат Лальшэ,
Хэмьлийэ хэрqе р'эшэ,
Хош мала баванэ,
Дост р'онкайа h'эрфа хашэ,
Нурэ жь мала шеханэ.

Шихади hатийэ Лальшэ,
Хэмьлийэ дьлqе р'эшэ,
Хош мала баванэ,

Щьмһ’а мера дьл пе хwәшә,
Нурә жь мала шеханә.

Шихади, Шихьсьньн,
Бә’ре wанә мәзьньн,
Хош мала баванә,
Нәфусе wан ләшкәре гьранва дьсәкьньн,
Нурә жь мала шеханә.

Шихади бьн Мьсефьрә,
Хош мала баванә,
Мера дар у бәре гәлийе Лальшева сөщöда бәр дькьрә,
Нурә жь мала шеханә.

Шәһәре Һ’әкаре

Шихади һат Һәкарә,
Мера сөщöда бу бәр у дарә,
Хош мала баванә,
Шихади нава мерада хош сәрдарә,
Нурә жь мала шеханә.

Шихади, Шехубәк’ьр,
Ширьньн нола шәкьр,
Хош мала баванә,
Шихадийе мьн к’әрәм тә кьр, щийе тә щәм xwә че кьр,
Нурә жь мала шеханә.

А, жь Адийа, а жь Адийа,
Шехе мьнә, п’ире мьнә.

Пьрс у пешданин:

1.Ьънә п’аре qәwл ьинвьн у зар бежьн

2.Qәwьл у бәйт’е эздийа к’е дьвежә?

3.Qә ьун qәwьл у бәйт’а заньн?

4.Qәwьл у бәйт’ к’әнге у к’идәре тенә готьн?

Хәвәре чәтьн:

1.Нур- р’онкайи

2.Дәwран- wә’дә

3.Хәлат- п’ешк’еш

4.Сöни- wә’дәки наве эздийабуйә

5.Щоqәт- к’ом

6.Ьәwардор- дор-бәр

7.Мьск’ у мо- бина xwәш

8.Маш- ьәqе хәвате

9.Сöщöдә- сыщудә, бawәркьрьн

10.Ь’әкар- шәьәрәки Т’ьркиаейә

11.Сәрдар- сәрк’ар

Шехубәк’ьр

Шехубәк’ьр hәсав дьвә йәк ьж hәр h’әвт сйаре мала Адийа. Шехубәк’ьр нава Эздиханеда те готьне чawa Шехубәк’ьре фәqир. Бь ә’дәте эздийа әw те h’әсавкьрьне xwәйе сәphәде (ьса жи әм дьвежьн: Хödане Шехубәк’ьр). Ощаха Шехубәк’ьр haha hәйә ль нәh’йа Арагасотьне, гönде Шә’мираме, мала Шех К’әләше Ћ’әсән, ьса жи нәh’йа Котайк’е, гönде К’анак’ер’аване, мала Бьрое Шех Дәwреше у qәwме wан.

Qәwле Шехубәк’ьр

/шаха 1-е/

Дәwрешо сәре xwә жь хәма hьлин,
Боре льнга бәтьлин,
Щьнди чун диwана мир wәсьлин.

Щьнди чунә hәдрәте,
Хас натьрсьн жь hебәте,
Мьлк’е хаса баг’е щьнәте.

Щьнәтеда машхöр бум,
Дьлqәки мори ль бәр бу,
Мәзьнә мәйдане мәләк’ани гогәр бум.

Гогәро жь мәйдане,
Щьнди хödане сәбре у ськ’ане,

Нәвса к’ьбир бьгърьн у бавежьнә зиндане.

Сәйиде мьн сийарвә бәре чейә,
Мәзьнә мәйдане мәләк’а дәнге wan гогәра тейә.

Дәнге wan гогәра те газә-газә,
К’ьвш бунә пьсе пьрьнган у база.

Йа Сөлт’ан Эзид, тәйи h’önörьм,
Пьшти тә дәйн дькьрьм.

Дәйн дькьм, гойи дьгәр’иньм,
Ша дьвьм, дәнг hьлтиньм,
К’әнге диндара Сөлт’ан Эзиде xwә бьвиньм.

К’әнге бьвиньм we диндаре,
Әзьм көлирка bahape,
Р’уньштьмә, йар бьре ахрәтер’а дькьм базарê.

Базара мьн базара мира,
К’әнге диһарвьм алийе фәқира,
Диһера нагьһижьмә бьнийа сукер’а.

Хwәш h’әбуд, Дәwреш h’әбуб, дәһьрин,
Момьна дьл к’әсьрин,
Дәсте Сӧлт’ан Эзид һәқийе һатийә, нәһәқийе дьбәтьли.

Момьна шабу дьлә,
Щawәке дьдьм ә’нзәлә,
Дәсте С’ӧлт’ан Эзид һәқийе һатйә, нәһәқийе дьбәтьлә.

Чь дәwрешәки әв h’альм,
Һьн т’ещьрьм, һьн дәлальм,
Һьн сукьм, һьн сәвальм,
Мьст’әқе диндара Сӧлт’ан Эзиде хwә ван дӧр’аньм.

Чь дәwрешәки ньһамә,
Хьлфәки нуйи гиһамә,
Мир-мәләк’авани р’әнг дамә.

Мир-мәләк’а wә дьбетә,

Пеш wәва агьрә гӧр’ә у петә,

Әwan жи сьве ўвара qьсмәте xwә п’адшайе xwә дьбетә.

Чь дӧжәкә хәдарә,
Т’ьжи мьшкә у т’ьжи мә’рә,
Әw щийе хәлqе сәләфхӧри, инк’ари у ләнгә.

Гәли мерә, бьхәвьтьн нәчьнә weйә,

К’әләдуке же hьлдьк’шейә,
Әwана жи сьве ўвара qьсмәте xwә жь п’адшайе xwә дьбейә.

Р’ийа Сӧлт’ан Эзид р’астә, нә бь харә,
Hәрч’и кәсе мала Адийар’а к’әрби, к’ини, к’арә,
Р’ожа ахрәте орт’а wан у Сӧлт’ан Эзидда h’әйште h’әзар диwарә.

Р’ийа Сӧлт’ан Эзид р’астә, нә бьч’укә,
Hәрч’и кәсе дьле xwә мала Адийар’а нәкә сукә,
Р’ожа ахрәте нә дьвә зә’вә, нә дьвә букә.

Р’ийа Сӧлт’ан Эзид р’астӕ нӕ бь нӕhинӕ,
Ӏӕрч’и кӕсе мала Адийар’а к’ӕрб и к’инӕ,
Р’ожа ахрӕте орт’а wан у Сӧлт’ан Эзидда h’ӕйште h’ӕзар ч’ийайе бӕрфинӕ.

Qӕлсо, гиӏане хwӕ лӕз кӕ,
Те бина мawӕр у мьскӕ,
Бьнhер’ п’адшайе мьн чь ӕ’франдийӕ: к’аса к’ӕскӕ.

К’аса тьрийе р’ӕшӕ,
Назьл бийӕ ӕ’ршӕ,
Хаса харийӕ, хафьлӕ корьн, пе нӕхашьн.

К’аса тьрийе сорӕ,
Назьл бийӕ жорӕ,
Хаса харийӕ, хафьлӕ корьн.

К’аса тьрийе сьпийӕ,

Назьл бийә ә’рше тә’рийә,
Хаса харийә, хафьлә корьн, пе к’ьфьрийә.

К’аса нә жь тьрийә,
Мәләк Шихьсьн жь хөйа ә’нийа xwә чекьрийә.
Хаса харийә, хафьлә корьн, пе кьфьрийә.

К’аса тьрийе mewa,
Ә’йнәта we ә’йнәта dewa,
Мәрьв вәдьхөн, хафьл дьчьн пева.

Т’әмамәти Шихади,
Әм кемьн, Шихади т’әмамә,
Шихади бә’рә, бәр дьчә щәw у щобәр у кани,
Хаса хас заньн,
Хафьлә корьн, мә’нийа ви qәwли ньзаньн.

Пьрс у пешданин:

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн
2.Шехубәк’ьр к’ийә?
3.Дәрсхана wәда шехе шехубәк’ьра ьәнә?
4.Qәwле Шехубәк’ьр әзбәр ьинвьн у бежьн
5.Qәwьле Шехубәк’ьр дәрьәqa чьдайә?

Хәвәре чәтьн

1.Бәтьлин- wәстйан
2.Wәсьлин- сәкьнин
3.Машхөр- е маш дьстинә
4.Сәбр у ськ’ан- сәбьр, сәбьркьрьн
5.Зиндан- кәла
6.Газә-газ- ьәwар-гази
7.Баз- щур’әки тәйрәдайә

8.Диндар- сьфәт
9.Сук- базар
10.Т’ещьр- алверчи
11.Ну- т’әзә
12.Пет- агьр
13.Сәләфхöр- е п’әра сәләфти дьдә
14.Ләнг- хьрав, нәһәq
15.К’әрб-к’ин- һерс, һерск’әти
16.Мawәр у мьск- бина хwәш
17.Щобәр- ч’әм, щәw

Сöлт’ан Эзиде Сор

Эзиде Сор наве пеше эздиайә. Наве wи эздийа кьрьнә. Эзид атqата щьмә’та эздиайә, хwәйе эздиайә. Әм дьвежьн:

‘‘Аг’ае мьн Эзидә,
П’адшае мьн Эзидә,
Бәйраqа сор, сьпи п’ида,
Чардә тәвәк ә’рд у ә’зман - к’әфа дәсте Сöлт’ан Эзидда’’.

Һәрсал пәй 13-е мәһа к’ануна пешьнр’а - сешәме, чаршәме, пешәме р’ожие Эзидьн, иние - ә’йда Эзидә.

Qәwле Эзид

Һ’ькими дькьм һ’ькйате,
Шер хödане атqате,
Һьла бьнһер’ьн Сöлт’ан Эзид чь р’уки һатә р’ук’ьнйате.

Һ’ькими пе дьзани,
Пьрсе бькә мь һ’әйрани,

EZDIKI.COM

К’ö бу qьсәта Mawи, wи сöлт’ани.

Mawи, we хәвәре xwә нәда бәре,
Дöмьшqе бажаре кьр сәфәрә,
Го: ‘‘Мака Сöлт’ан Эзид Дöмьшqейи инайи дәрә’’.

Мака Сöлт’ан Эзид Дöмьшqейи р’ебу,

Дöмьшq

Дажо бәр дәре Мәсре бу.

Дажо бәр дәре Мәсрайе,
Дәм hатийә wә’дайе,
Дәhәр бийә Сöлт’ан Эзиде мьнә.

Дәhәр бийә Сöлт’ан Эзиде мьнә,
И нә ч’укә, и мәзьнә,
Зор пьрсәте гьран ль дьчьнә.

Же дьчунә зор пьрсәтә,
Аме данийә caw, hewатә,
Зәрпанә мәрийа к’ьрйамәтә.

Сьвәке мь бу сари,
Сӧлт’ан Эзид маке пьрси,
Гӧ: “ Һ’әwале мә ль вьр чьйә?”

“Сьвәке мә бу сари,
Әм дәрхьстьн кьрнә wи шаһари,

Әм wьра бун, wан бу р’онкайи,
Әм дәрк’әтьн, wан бу тари”.

Соро wәкә пето,
К’и корә, Сӧлт’ан Эзид нә бь weто.

Сӧлт’ан Эзид дәре бащар’е пева тинә,
Qасьдәки Mawи у дьшинә,

Гö: ‘‘Mawи, к’әрәмкә шесйарәк тә дьхунә’’.

Го: ‘‘Тö wи ки, илаһийә,
Те пьрсе бьжи мь р’астийә,
Әw шесйаре мьн дьхунә, әw бь к’ийә?’’.

Го: ‘‘Әw шесйаре тә дьхунә, р’әнг жорә,
Львасе дәсте wи морә,
Сәре мьн qörбавә, hолә-hолә, Сöлт’ан Әзиде сорә’’.

Го: ‘‘Әw шесйаре тә дьхунә, р’әнг мәстә,
Р’ьмәкә к’әскә, сорә дәстә,
Атqат, фәрwара мьн, тә т’әвә дәстә’’.

Сöлт’ан Әзид го: ‘‘Һ’әрча дьле мьн дьһ’әвиньн,
Бьра бьшиньн, мака мьн Мәсрайе биньн’’.

Qази, мәллә дькьрә р’айи,

Qасьдәк шандьнә Мәсрайи,
Ћьлда бун, ина бу дайи.

Ћьлда бу, ина бу малә,
Qази, мәллә р’абун ћатьнә балә,
Го: ‘‘Сӧлт’ан Эзид, әва чь гьлийә, чь ћ’әwалә?’’

Го: ‘‘П’адшаки мь ћәбу нав Сӧлт’ан бу,
Дьӧльфанд ӧлфе ве qӧране’’.

Го: ‘‘Мә’нийа wанә щот бун,
Әw р’уньштьбун, дьготьбун,
Сӧлт’ан Эзид йәк чаре wан дьготьбун’’.

Мә’нийа wанә вәнә,
Чәнд qанә к’ас у бади мәнә.

Чәнд qанә к’ас у бади пәй тенә,
Эхләра сәд бист чар ћ’әзар ә’т’әрә ленә,
Wана жи нав дьк’ре Сӧлт’ан Эзид ћойә, ћой дьстренә.

Сӧлт’ан Эзид гот: ‘‘Ӏ’әрч’а бәнде ьер’ьфе хӧлqе wи нә жь мәр’а,
Мере нә ль вандәра, вандәра hәр’ә’’.

Ләнго, сәрәке ләнга,
Щәм хwә бькә бәна,
Дәм әwә, ле hәр’ә h’әзар р’әнга.

Ләнго, сәрәке ләнгәки,
Щәм хwә бькә бәнәки,
Дәм әwә, ле hәр’ә h’әзар р’әнги.

Го: ‘‘Qӧдрәта сәйрана we щаре,
Әме сьве мьле Сӧлт’ан Эзид бьгърьн, бавенә бә’ре’’.

Әw сӧр’ Сӧлт’ан Эзид ә’йан бу,
Ӏәрчар йале хwә ӏьлан бу,
Нивәка бә’ра Шаме дабу нав бу,
Хwә чадьр к’ӧта бу, хwә хәйбәт леда бу.

Ван чадьра, ван кьнйаса,

Кәла Шаме

Пешбәри мә сәкьнийә хәлqе кори, хафьли, Xwәденәнаса,
Сölт’ан Эзид щьндийе диwана xwә дьнhер’и,
Гьшкә дәст eqинә, qәләм зер’и,
Wана жи новәт, новәтк’асе xwә п’әв döгöhер’и.

Сölт’ан Эзид нöхтök дайә сәр нәйнука xwә, дайә Qази Шьро,
Qази Шьро вәдьхарә,
Го: “Йа Mawи, зари ширьнә ле дьли тә’лә”.

Qази Шьро кьрә h’әлимчийе совәте,
Сölт’ан Эзид Qази Шьро кьрә р’әqасчийе дә’wате,
Qази Шьро нькарә бьхунә ве к’аг’әте.

Qази Шьро к’аг’әзе xwә тәр’ бь тәр’ кьрьн,
Qази Шьро к’аг’әзе xwe кәр бь кәр кьрьн,
Нивәкә бә’ра Шаме wар кьрьн.

Әw дәнг бәлайи дьне а’ме бу,
Го: “Qази Шьрок hәбу wәлате исламе,
Әw жи hатә сәр айина дине Сölт’ан Эзид мала Шаме.

П’е р’эше мьн h’эйране.

Бэ’ре вэгэр’э нэфуса wи сӧлт’ани.’’

Пьрс у пешданин

1.Дэрсе ьинвьн у гьликьн

2.Qэwле Эзид эзбэркьн у бежьн

3.Эзид чи мэйэ?

4.Р’ожи у э’йда Эзид к’энгенэ?

5.Qэwле Эзид дэрьэqa чьдайэ?

Хэвэре чэтьн

1.Хӧдан- хwэй

2.Атqат- бawэри

3.Чь р’уки- чь щур’эйи

4.Qьсэт- сэрьати

5.Дӧмышq- шэьэрэки Суриаейэ

6.Пьрсэт- пьрс, гьли

7.Ьewат- тьрс

8.Зэрп- дэрб

9.Шаьар- шььэр

10.We то- т’эв we

11.Qасьд- wэк’ил

12.Шесйар- сйар

13.Илаьи- Хwэде

14.Р’ьм- щур’эки сильь’айэ

15.Р’айи- qьрар

16.Qӧран- к’ьтева дине мэь’мэдийе

17.К’ас у бади- к’ас у финщан

18.Хэйбэт- чадьр, кон

19.Новэт- сьре-дор

20.К’аг’эт- к’аг’эз

21.Ньфус- qэwат, ь’ӧкӧм

QƏWЛЕ БОРӘ-БОРЕ

Шехе Ḥ'әсәни cölт'анә,
Бавежи qәлпе p'әḤ'манә,
Cölт'ан Эзид Ḥ'әму дәрдайи дәрманә.

Шехе Ḥ'әсәни щидә,
Бавежи qәлпе мьридә,
Qап'ийе мьраза qап'ийе Cölт'ан Эзидә.

Шехе Ḥ'әсәни фәqирә,
Бавежи qәлпе мирә,
Cölт'ан Эзид Ḥ'әму дәрдайи хәбирә.

Шехе Ḥ'әсәни мәзьнә,
Бавежә qәлпе момьнә,
Qап'ийе мьраза qап'ийе Мәләк Шихьсьнә.

Шехе Ḥ’әсәни Ә’мәрә,
П’адшаки мьни ḥәри бь ḥәрә,
Р’öḥ’ бей фәрwара Хwәде, ḥ’öсн у щьсна найе дәрә.

Шехе Ḥ’әсәни Әсәдә,
Банг дькә ә’рше сәр мәда,
П’адшайе мьн йәке сәр мәдә.

Чь ә’щебәкә wа к’ьбирә,
Бәр дәре мирә,
Ә’wьл п’адша дит фәqирә.

Чь ә’щебәкә wа к’ьбир бу,
Бәр дәре мир бу,
Ә’wьл п’адша дит фәqир бу.

We qöве кьм, qöванә дәрә,
Теда дьейисә фьнд у шәмале зәрә,
Cöлт’ан Эзид п’адше мьнә, хwә р’уньштийә бәрә.

We qöве кьм, сәри ль ә’ршә,
Теда дьейисә фьнд у шәмале гәшә,
Qуле диwане Мәләк Фәрхәдинә, диwанбәге диwане Шәмсә.

We qöве кьм, cöр’ә, ә’зминә,
Теда дьейисә фьнд у шәмале нуринә,
Диwанбәге диwана Шәмсә, qуле диwана Мәләк Фәрхәдинә.

We qöве кьм, сәр h'әму qöванә,
Теда дьейисә сесьд у шест у шәш ч'ьранә,
Cölт'ан Эзид п'адше мьнә, дәсте wи сәр һәр чар qölбанә.

Лальша нурин хәме мьн дьбьрьн,
Дара qәwала, зьнщир, т'опа, мира wәр дькьрьн,
Диндара йар бьре ахрәте шадькьрьн.

Лальша нурин хәме мьн дьбьнә,
Дара qәwала зьнщир т'опа, мира wәр кьрьнә,
Диндара йар бьре ахрәте ша кьрьнә.

Аве сәра hатьн,
Шайийә бь хәватьн,
Әwe чунә диwана Шихади, нәhатьн.

Аве сәра тенә,
Шайийә бь хәменә,
Әwe чунә диwана Шихади, ль wенә.

Манге сәрайе р’әшьн,
Шайийә бь гәнгәшьн,
Ә’йде фәqира ә’йднә же зорьн.

Манге сәрайе зәрьн,
Шайийә бь хәбәрьн,
Ә’йде фәqира ә’йднә же нәдәрьн.

Манге сәрайе сьпинә,
Шайийә бь хошинә,
Ә’йде фәqира ә’йднә же кьндинә.

Гели баки хwәш те,
Шайи бь гәйнгәш те,
Дәнге h’әзни борә-бора Лальш те.

Гәли баки сар те,
Шайи бь к’ар те,

Дәнге h’әзни борә-бора h’әкар те.

Тәйро, тәйре мане,

Хödане дайине у стане,
Әме тавьн Зьмзьме, Qöбьлдоре, Дандоле дане.

We дьвежә стийа Эсә,
Бьра hәр’ә диwана Шихади диса,
Бьпьрсә h’але гьртийан у h’әдиса.

We дьвежә стийа Эс хwәйә,
Бьра hәр’ә диwана Шихади wә’дәйә,
Бьпьрсә h’але мәйә.

Шех Зәйдине йәкә нәчекьр,
К’ewришк бьн h’öле мәрhәвида сәржекьр,
Ләwк мәрhәви ньфьр’ ле кьр.

Шех Зәйдине йәкә бе wәсул кьр,
Нә qәwле Хwәде кьр, нә жи h'әдида Р'әсул кьр,
К'ewришк бьн h'öле мәрhәвида сәржекьр,
Ләwк мәрhәви ньфьр' ле кьр,
Шихади ньфьр'йа мәрhәви qәбул кьр.

Шех Зәйдинә, Шех Зәйдинә,
Шихади авитә пьшта бә'ре шинә,
Ньла h'ьсрәта Лальша нуранийә.

Шех Зәйдине гот: ''Шехәки мьн hәйә Ә'рәбьстане,
Хödане дайине у стане,
Бьра мәдәра мьн бе ве hане.

Шехәки мьн hәйә ль Ә'рәбе,
Хödане дайине, тәләбе,
Сölт'ан Эзид п'адшайе мьнә, бьра мәдәра мь бе.

Шехәки мьн hәйә hʼәкаре,
Зор кәване qödрәтейи бале,

Чардә тәвәк әʼрд и әсман кʼәфа дәсте wида hʼәсарә.

Шехәки мьн hәйә hʼәкарийә,
Зор кәване qödрәтиейи бал wийә,
Cölтʼан Эзид пʼадшайе мьн щийе wи кʼöли, филь, берийә.

Сәhʼәта рʼöhʼе мьн Зәби бу,
Cöрʼәке мьн дәwреши ньхми бу,
Cölтʼан Эзид пʼадшайе мьнә, шийе wи кʼöли, филь, бери бу.

Сәhʼәта рʼöhʼе мьн хар бу,
Cöрʼәке мьн дәwреши диhар бу,
Cölтʼан Эзид пʼадше мьнә, щийе wи hʼәкар бу''.

Пьрс у пешданин

1.Qəwл əзбəркьн у бежьн

2.Əв qəwл к’энге те готьн?

3.Нав wəда ьənə шагрт, е кӧ qəwьл у бəйт’а заньн?

Хəвəре чəтьн

1.Сӧлт’ан- сəрк’ар

2.Qəлп- дьл

3.Qап’и- мал

4.Хəбир- занə

5.Момьн- xwəденас

6.Фəрwар- ə’мьр, ь’ӧкӧм

7.Ə’рш- ə’зман

8.К’ьбир- мəзьн

9.Дьейисə- дьтəйисə, дьбьрьqə

10.Фьнд- шəмдан

11.Qӧлбə- алийе дьниайе

12.Т’оп- вьра щур’əки сильь’айə

13.Нəдəр- вьра- бəдəw

14.Ь’əзни- мəлул

15.Ь’ədис- кəла

16.Ь’ӧлə- щур’əки к’ьнщайə

17.Бewəсул- беqьрар

18.Ь’ədид- qьрар

19.Тəлəб- xwəстьн, дə’w

20.Мədəр- вьра- ьəwар

21.Кəван- щур’əки сильь’а тиравитьнейə

22.Диьарбу- ьатə к’ьвше

QƏWЛ У БӘЙТ’Е ЭЗДИЙА

Шә’дәти

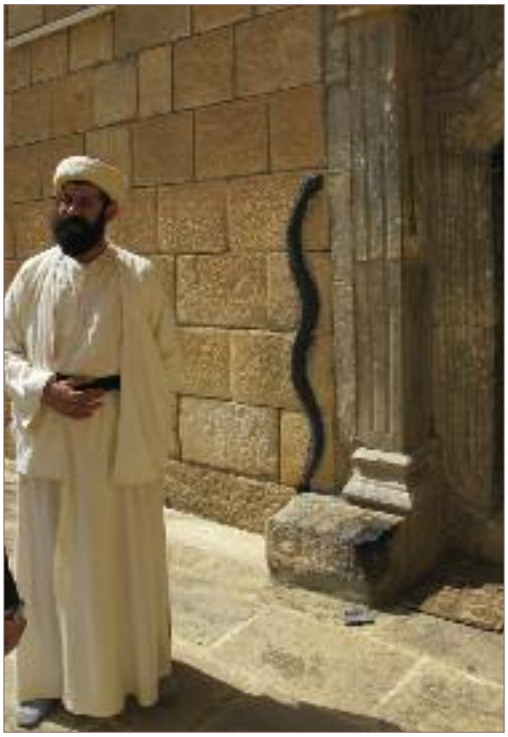

Ћәqе мьн Эзид,
Qӧлба мьн Канийа Сьпи,
Дине мьн Шәрфәдин,
Мәтћ’әве дине мьн Мәләк Фәрхәдин,
Qасьде р’ӧћ’е мьн Сьщадин,
Щәлате р’ӧћ’е мьн Насьрдин,
Ћ’әща мьн Qӧбӧлдор
Канийа Сьпи, гәлие Лальше дьвә мор.

Шәдәтийа мьн, мьк’им Әла,
Шихади ћәбуби Әла,
Шихьсьн Р’әсули Әла.

Сьлавә Мәргае, мәqлуби сәрае,
Щьмае, бьни мае,
Щие Эздихана Шәрq у Шә’м,
Дьчә бәр таwаве сьщудае.

Эздимә, эздимә
Шех, П’ир, Оста, Мәрћәби,
Йар у бьре ахрәте, мәwламә,
Сьлавк’еше Канийа Сьпимә,
Ви дини, ви мәсәви, нав дьк’ьре Шихади,
Ћ’әр пенщ т’ьреqе хwә р’азимә.

Мьнәтк’арьм мьнәте,
Wаварьм шьлә’те,
Йа р’әби, шькьр,
Шихади дамә сәр пәшка cönәте.

Йа р’әби, мьнәтк’арьм мира,
Wаварьм жь wавира,
Йа р’әби шькьр,
Шихади дамә сәр пәшка Шех у П’ира.

Йа р’әби, мьнәтк’арьм мала Адийа,
Wаварьм жь Qадийа,
Йа р’әби шькьр,
Шихади, дамә сәр пәшка Мәләк Шихьсьне Адийа.

Йа р’әби, Шихади П’адшайә,
Шехубәк’ьр Мәwләйә,
Шехшәмс ч’ьрайә,
Шә’дәтийа имана хwә,
Наве Мәләки Таус hьлдайә.

Шихади дайимә,
Шехшәмс qәдимә,
Шә’дәтийа имана хwә,
Наве Мәләки Таус анимә.

Шихади Хәфурә,
Шехшәмс нурә,
Шихьсьн Р’әсулә,
Шә’дәтийа имана хwә,
Наве Мәләки Таус qәбулә.

Дәр’де мьн, дöа’е мьн,
Шехе мьн, Мәwлае мьн,

П’ире мьн, остае мьн,
Сэре мьн сэр бэ’лгие мьн,
Бэ’лгие мьн бэре шьваке,
Йа р’эби, бьди хатьре Эзид у маке,
/дэрге хера вэкэ, дэрге шэр’а дадэ, ахрйа мэ р’э’м бькэ/.

Пьрс у пешданин:

1.Шэ’дэтийе к’энге дьвежьн?
2.Шэ’дэтийе чьма дьвежьн?
3.Шэ’дэтийе эзбэркьн у бежьн
4.Ӏун шэ’дэтийе заньн?

Хэвэре чэтьн

1.Мэт’ӏ’эв- занэ
2.Щэлат- е кӧ сэре мэрьва ледхэ
3.Ӏ’эщ- щийе дӧа’кьрьнейи сэрэкэ
4.Эла- Xwэде
5.Ӏ’эбуб- ӏ’ьзкьри
6.Сэра- авайи
7.Сьлавк’еш- е сьлавдькэ
8.Мьнэтк’ар- шекьрдар, е же р’азийэ
9.Wавар- щӧда, башqэ
10.Пэшк- п’ар
11.Р’эби- Xwэде
12.Мала адийа- шех у п’ир
13.Дайим- ӏ’эта- ӏ’этайе

Шәрфәдин

Шәрфәдин дине щьмә’та Эздиайә. А ләма жи qәwьл у бәйт’ада те готьне: ‘‘Шәрфәдин дине мьнә’’. Шәрфәдин пьсе (kör’е) Шихьсьни мәзьнә. Шехе шәрфәдина чаwа Әрмәнистане, ьса жи Гörщьстанеда дьжин.

Бәйт’а Шәрфәдин

Шәрфәдин хәрзе göле,
Дә бьхәмьләй, дә бьхәмьли,
Әw cönәта соти дьли.

Хивәта Мәльк’ Шәрфәдинә,
Мьн вәдайи ль Ньсебине,
Сәре т’әрәфа чу ә’зминә.

Щаве бьдьнә Эздихане
Бьра qайимкьн имане,
Шәрфәдин мирә ль диwане.

Щаве бьдьнә hoри-п’әрийа,
Бьра бәрдьн р’әш хömрийа,
Шәрфәдин мире ә’дәwийа.

Шәрфәдин ьж мьг’аре hатә дәрә,
Сәд h’әзар qәwшәни ль бәрә,
Нури а’ләм hәйә ль сәрә.

Шәрфәдин ьж мьг’аре дәрк’әт,
Сәд h’әзар qәwшән ль бәр к’әт,
Нури а’ләм hәй ль сәр к’әт.

Шәрфәдин бәре хwә ьж мьг’аре wәргәр’а,
Сәд h’әзар qәwшәни вер’а,
Ih’әсп дьбәзьн, зин зер’ә.

Шәрфәдин we те ьж г’әрбә,
Р’аст у ч’әп дьhьнгевьт дәрбә,
Хафьл дьмьрьн ьж к’әрбә.

Шәрфәдин ьж г’әрбе тейә,
Р’аст у ч’әп дьhьнгевьт дьрбейә,
Хафьл дьмьрьн к’әрбейә.

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн
2.Шәрфәдин к’ийә?
3.Бәйт’е ьинвьн у әзбәр бежьн

4.Дәрһәqa Шәрфәдинда һун чь заньн?

Хәвәре чәтьн

1.Соти- шәwьтанди
2.Ньсебин- наве шәһәрә
3.Т’әрәф- али
4.Ә’дәwи- wә’дәки наве эздийа
5.Qәwшән- ә’скәр
6.Мьг’арә- шькәвт
7.А’ләм- дьниа
8.Г’әрб- р’оава
9.Дьһьнгевьт- ледьхьст

Дöа’ Сьвре

Е хер да, е вәхарьн да мьн,
Е әв хера башәр дькьр мь баһарә,

Qәнщийа тәйе жь кöр’ адьм h’әму хöльqи дьне,
Бит’әр hәр т’әк т’әне дöа’,
Тawьси Мәләк левә.

Hәр йәк дьвә hәвал дьвинә,
Диса Эзди бу гот сьлава Хwәде,
Дöа’ Насьрдине зәр р’öh’е мьри,
Гор’ у малевә.

Сәр готьна Сәйдае,

Сәр готьна Сәйда бәлг ньвисар,
Ӏатийә хwәндьне, ле бәле дöа’ Сәйда дәстпеке ӏәр майә.

Qәбули qöрбан, мь qәбули,
Йа Хwәде бәрәк’әта Таwьси Мәләк тедавә,
Хәмьн нәви, дәм нәви, мал, р’ьсqе wә зедәвә,
Ӏ’әрч’ке да әв тә’м дожә ле бьвә ӏ’әрам бöӏöшт
Ле бьвә wар, т’әми Таwьси Мәләк, Сьлт’ан Шихади.

Пьрс у пешданин

1.Дöа’ ьинвьн у әзбр бежьн
2.Дöа’ сьвре к’әнге те готьн?
3.К’и дöа’ сьвре дьвежә?

Хәвәре чәтьн

1.Сьврә- п’арч’е сәр т’әхте нен

2.Баһарә- баwарә

3.Хӧльqи- пешда һат, чебу

4.Бит’әр- чебу, дәстк’әт

5.Р’ьсq- хӧрәк, п’ар

6.Дожә- щә’нмә

7.Бьһӧшт- щьнәт

EZDIKI.COM

Qәwле шех Ә’рәбәги Инт’узи

Р’ожәке Сӧлт’ан Эзид дьчә дәре диwана бәге Ә’рәбстане вәдькә дьве: ‘‘Сәлам ә’лекьм, йа Ә’рәбәги… бәге ә’рәба Эзди бу / Шех Ә’рәбәги Инт’узи пьсе Шубәк’ьрә/, го:

П’адшайе мьн, тӧйи йәкә т’әмам,

Сӧлт’ан Эзидә, ә’лекьмә сәлам.

Ә’сле хафьла жь h’әдид,

Хафьл кор бун, әw сӧр’ нәдит.

Ә’сле хафьла жь h’әсьн,

Хафьл диwане тужьн wәкә алмас,

Хафьл кор бун, р’ийа Сӧлт’ан Эзиде мьн hәq нәнас.

Зер’ бавежә нава агьри,
Хьлтә вәнашери,
Зер’е бе сәр ә’сле хwәйи бәри.

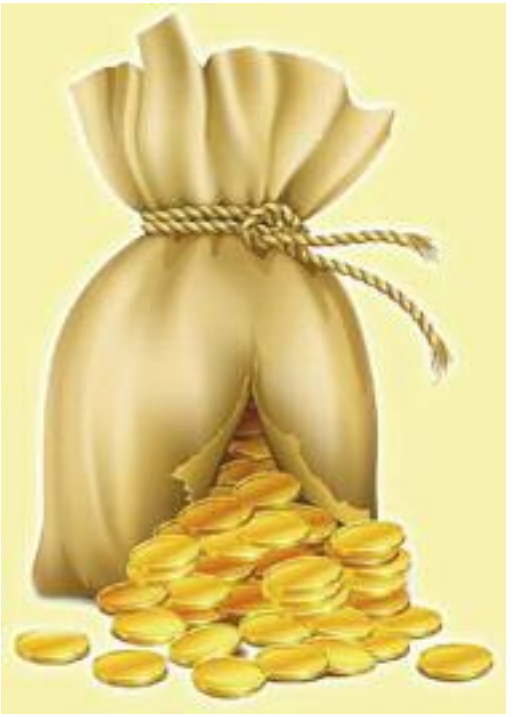

Зер’ мьдһ’еки чейә,
Оста ле дьнһер’ә,
Сәр’аф занә чь бьһетә.

Дьвежьмә wә але к’ьтаве,
Пьрс бькьн жь але Мәдине, жь але К’аве,
Чькани әw к’и бу, дот һ’әлал кьр ль баве.

Бәре qил у qар кьр,
Әw Адәм бу, дот ле һ’әлал кьр,
Шьранә ле wәсал кьр.

Нәwерьм бьк’ельмьм,
Wәки әз бежьм, cönәтә бәри Адәмә,
Әзе бьр’ьщьмьм.

Cönәтә бәри Адәмә,
Әw мә’никә мәзьнә,
Ььдрәта мире мьнә.

Дьвежьмә wә cönәте,
P’оже h’әйшта h’әзар тә’ли-тәнги ль сәр wә те,
Ьун h’әwсуди мәньhер’ьн мале шьлә’те.

Мәве чәндик малә, чәндик зер’ә,
P’ожа ахрәте hун wанва жь hәвә ваверьн.

Шьлә’т kö hәйә, böг’д у т’анә,
Әwьн дьжмьне Cölт’анә,

Р’ожа ахрәте әw аше бьгәр’ә хуна wанә.

Р’ожке we бьвә газийә,
Шьлә’те бьминә р’ут у тә’зийә,
Һаша wи бәразийә.

Бәрази хöльqәтәки чейә,
Сьвәйә, р’о һьлтейә,
Әw жи шькрима хwә тинә наве Хwәдейә.

Һашаш жь хölqе зәри,
Wәки хwәйи р’оже һ’әвт щара ле бьqәһьри,
Тö к’ин, бöг’зе дьле хwәда нагри.

Т’альб, Софи, әw мәлләнә,
А дәрәwа хәнгәрәнә,

Р’ожа ахрәте сәре wан дәве доже, щә’ньмева дьчәнә.

Чь ашәки hур бьнйамә,
Хwәде тала кәвьре wи аши жь хәзәведайә,
Р’ожа ахрәте сәре тальб, софи у мәлла те нона дә’нә.

Дьвежьмә wә сönийа,
Hун дәста бәрмәдьн жь мала Адийа,
Hивийа wана зор hивийә.

Hивийа wан hивикә бе мәфәрә,

Шихадийә, Шехмәндә, Шәмсе т’әтәрә,
Әwьн зу тенә бангин у мадәре.

Әw зу тенә банге,
Шехшәмсе мьнә хödане манге,
Сönәтхане наhелә ә’дәве, наhелә авьстанге.

Ћәwара мә Хwәде Соре тә’ри,
Мә ль we дитьн зор мьрари,
Мә ль we нәхтәкә сәлф вәхари.

Мә ль we вәхари нәхтәкә сәлфә,

Бә’ра Хwәде к’урә, кәс нагьћижә т’әрәфә,
Мә ль we дитьн се h’әрфә.

Ћәр се h’әрфе wенә,
Пенща dö-dö фәрәк женә,
h’әрәмә, нә жь we ньqьленә,
Бьра әва дьнйа мә бьшкенә.

Әwә мьләте Хәрqә п’арьсти,
Хәрqә маqул кьр, сәр хwәр’а дехьсти,
Р’ожа ахрәте we же hәр’ә нурәкә к’әски,
Дәсте С’ölт’ан Эзид сәр чьqас мәсәв, чьqас дин, чьqас дәсти.

Сындрука Шихади

Т’әмамәти Шихади,
Әмә кемьн, Шихади т’әмамә,
Әм ә’вдьн, бәшәрьн, бә’ра гönанә,
Сьве h’әта әваре h’әзар щур’ә хәбәр дәве мә дәрдьк’әвә.

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн

2.Qәwьл ьинвьн у әзбәр бежьн

3.Сәрәщәма qәwьл дәрьәqа чьдайә?

Хәвәре чәтьн

1.Ә’сьл- р’әь’, сәрәкани

2.Хафьл- нәзан

3.Ь’әдид- бәрк’

4.Алмас- кәвре qимәтлийә

5.Хьлтә- ньqьтк, ььндьк

6.Мьдһ’- тышт

7.Бьһет- бьһа, qимәт

8.Мәдин- наве шәһәрә

9.Qил у qар- готьн

10.Бьк’ельмьм- бежьм, хәвәрдьм

11.Бьр’ыщьмьм- шәрмкьм, вәк’ышьм

12.Һьдрәт- һазьри, готьн

13.Һ’әwсуди- һ’әвсуди, хернәхwәзи

14.Шьлә’т- нә эзди

15.Ваверьн- башqәнә

16.Бög’д у т’ан- бög’дан у тә’н

17.Шькрим- р’азибун, шекьрандьн

18.Бög’з- ә’йнат

19.Хәнгәрә- дәрәwин

20.Хәзәв- щәза, һерс

21. Мадәр- һәwар, алик’ари

22.Банг- гази

23.Австанг- тәнгаси

24.Сәлф- т’әмьз

25.Фәр- йәк, львәк

26.Ньqьл- щи, п’ар

27.П’арьсти- qәбулкьри

28.Бәшәр- мәрьв, мәри

Пира Фат

Бь qьрара дин, Пира Фат бь h’әзара сала hавене щьмә’та эздийа щәм xwә xwәйдькьр. Әwебу, wәки hавене щьмә’та эздиа ьж бат’мишбуне хьлазкьр. Демәк, мәрьв дькарә бежә, wәки Пира Фат h’әсавдьвә дайка щьмә’та эздийа.

EZDIKI.COM

Хатуна Фәрха

Хатун наве дота (qиза) Мәләк Фәрхәдинә, наве к’ижане qәwьл у бәйт’ада те hьлдане. Мәсәлә, ‘‘Qәwле Мәләк Фәрхәдин’’-да те готьне:

‘‘Мер щәмабун хәзине,
Сәр баве ьсти Хатуне’’.

Чахе әм дьвежьн Хатуна Фәрха, әм сәрwәхтдьвьн, wәки Хатун дота (qиза) Мәләк Фәрхәдинә.

Чахе к’өлфәта эздийа дьк’әвә бәр wәльдандьне, wи

чахи һәwара хwә Хатуна Фәрха дадьхьн, дьвежьн: ‘‘Хатуна Фәрха, wәрә һәwара ве к’өлфәте, wәки р’әһ’әт р’азе’’.

Qөва (мәзәле) Хатуна Фәрха Лальшедайә.

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн

2.Пира Фат к’ийә?

3.Хатуна Фәрха к’ийә?

4.Wә дәрһәqа Хатуна Фәрхада бьһистийә?

Хәвәре чәтьн

1.Һавен- вьра- һ’им

2.Бат’мишбун- ьндабун, хьравбун

3.Щәмбун- бәрәвбун

4.Хәзин- хәзнә, от’ах

5.К’өлфәт- жьн

6.Wәльдандьн-анина зар’е

Шех Ади

Шех Ади бьн Мусафер дийа хwә буйә сала 1072-а, wәлате Сириае, qәза Баалбеке, гөнде Бейнт’аре, наһа Либананейә. Шех Ади ль ч’йайе Һәкаре майә, бона wе йәке ьса жи т’әриqеда наве wи те готьн чаwа - Ал Һәк’әри. Щара ә’wльн Шех Ади бу, wәки дани һ’әдсәда дине

мьләте эзди. Ьса жи нава гәлә qәwл у бәйт'е эздиа, те готьн бона Шех Ади. Шех Ади wәфат буйә сала 1162, Лальша Нуранида, к'идәре наһа qöва Шех Адийә.

Т'әмәдийа Шихади

Бабилко, тö р'авә р'әмани,
Диwан гәр'ийа qәйнт'әрә,
Шихади занә, к'и ль пешә, к'и ль бәрә.
Бьнат'ара ви qәwли гьреда Ә'йнз-бәйнзайе,
Йар у бьре ахрәте, һун р'авнә сьмайе,
К'әрәмә хödане к'әрәме.

Геше гәлийе Лальше,

Гӧлбаникә р’ә’мәте, йәка ахрәте,
Р’әмәл ль де у баве hадьр-гӧдера,
Мьрид, момьна,
П’ир hостайе мә жи пер’а,
Мал мәзәле әм теда,
Р’әмәл гор’а сәйдайе мьвә.

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн
2.Шех Ади к’әнге дьйа xwә буйә?
3.Шех Ади к’идәре дьйа xwә буйә?
4.Шех Ади бь чь нав мьләте мә ә’йанә?
5.Шех Ади сала чәнда wәфатбуйә?
6.Т’әмәдийа Шихади ьинвьн у әзбәр бежьн

Хәвәре чәтьн

1.Баблико- мәрьв, баво
2.Р’әмани- дьлр’ә’ми
3.Бьнат’ар- хьлази, бьни
4.Сьма- вьра- нанахwәрьн
5.Геш- ә’скәр
6.Ьадьр-гӧдер- ьазьр, гӧьдар
7.Момьн- xwәденас
8.Сәйда- дәрсдар, ширәтк’ар

Т’ӘРQИНА АСИНЕ

Жь qәwле шех фәрхе hәqие,
Йа Хwәде тö hәр у hәр-hәй тöйи баqи,
Дәрк’әт wаж бöhöште,
Шабуна мьнә т’әмам,
Qәwл döа’е мьшуре.
Готьн жь мьнә,
Сәр р’йа де бава,
Вәдьгәр’и гор’ьстинә,

К’әрәмкә кӧлилкәке сәр мьн данинә.
К’әрәмкә дәнг hьлинә,
Т’әрqина Асине бьхwунә,
Наве Шихади, Мәләк Шихьсьн,
Сәр мьн hьлинә,
Т’әрqина Асине щар-щара шабуне,
Сәр р’йа Qануне, хәрqә к’әф-к’уне,
Hәр у hәр мәйани-мәйни,
Же дәрдьк’әвә херан хер у р’әзә,
А, фькьра р’азибуна дьле р’аст.
Т’әрqина Асине wе бе сәр тә,
Әзраhил Насьрдинә, wе пьрсәке бежә тә,
Wе бежә: - Тӧ к’ижан динийи?
Тӧ бежә: - Әз эздимә,
Шех у п’ир, оста, мәрhәбимә,
Йар, бьре ахрәтемә.
Бьн дара Зьмзьм Т’опе,

Р’йа т’ьреqатие сәр п’ьра Сәлате,

Ӏ’әч’и фькри шә’дәтие бәр мьнда те диwана Сӧлт’ан Эзди Атqате,

Жь qәwле ӏәqиате, мьн п’ар те ӏәвә мьлк’е Шихади,

Мәләк Шихьсьн ле бу wәфате,

Р’ожа щьнәт у щьвате.

Чумә бьн дара Зьмзьм Т’опе,

Сәр п’ьра Сәлате ӏәв гьртьн р’е у әрк’анә бәр наве атqата р’ожа щьнәт у щьвате.

Шихади, Мәләк Шихьсьн, сәр Канийа Сьпи р’уньштьнә,

We гор’ьстинда бькьн шәв ӏате, әw шәвӏат, шәвӏата qӧдрәте.

Зер’инә-h’әщ кәсе р’астийа мала Адийа бе баhарә, бе п’арә - әw кәсе бьре ахрәте нинә, теда нинә бьре ә’wльн бәдәw бу, бе дәв бу паше we бьвә дәв, we мә р’авә диса Мьдин Шәрфәдинә, we hьлдә бангин сьлawәте, we хьравкә дер, мьзгәвте Qади.

Кәсәк навежә нә И’са, нә Муса, нә Мә’h’мәд, әме бангинкьн Cölт’ан Шихади, Таwьси Мәләк, Насьрдине Зәри. Ә’рдан амин т’әмами Cölт’ан Шихади.

Пьрс у пешданин

1.Т’әрqина Асине ьинвьн у әзбәр бежьн
2.Т’әрqина асине к’әнге те готьне?
3.К’и Т’арqина Асине дьвежә?

Хәвәре чәтьн

1.Ьәqи- р’асти
2.Waж- we ьж
3.Мьшур- к’ьтев, ньвисар
4.Зьмзьм- наве каниийә
5.Сәлат- наве п’ьрейә
6.Ьәqиат- ьәqи
7.Мьлк’- ьәбук, ә’рд
8.Сьлawәт- сьлав

Ә’ЙДЕ ЭЗДИАЙӘ МЬЛӘТИЕ ЛЬ ӘРМӘНИСТАНЕ

1. **Ә’йда Хьдьр Нәви**. Пәй 13-е мәһа сьватер’а- сешәме, чаршәме, пешәме р’ожинә, р’ожа иние ә’йдә.

2. **Ә’йда Таwьси Мәләк** (ә’йда чаршәма сор, чаршәма сәре сале мьри һатьн дәре мале). Пәй 13-е мәһа нисанер’а чаршәма пешьн ә’йдә. Р’ожа сешәме кölоч’ ледьхьн, чаршәме кәрдькьн у дьчьнә сәр мәзәла.

EZDIKI.COM

3. **1-е мәһа гөлане**: Ә’йда йәктийа Эздиа.

4. **Ә’йда Эзид**. Пәй 13-е мәһа кануна пешьнр’а сешәме, чаршәме, пешәме р’ожинә, р’ожа иние ә’йдә.

5. **Ә’йда Шәмс**. Пешәма пәй ә’йда Эзидр’а р’ожинә, иние ә’йдә.

Пьрс у пешданин

1.Дәрсе ьинвьн у гьликьн

2.Дәрьәqа чәнд ә’йдада дәрседа те гьликьрьне?

3.Ангори wә’дә дәрьәqа ә’йдада гьликьн

4.Дәрьәqа ә’йдада ьун чь заньн?

Хәвәра чәтьн

1.Йәкти- йәкбун, т’ьфаq

К’ЬЛАМА Ә’Т’АРЕ Һ’ӘСО

Wәрә ло-ло, wәрә ло-ло

Шәр’әке qәwьмийә Әрдәшәре дәве we дьк’ане

Ә’т’аре Һ’әсо гӧләк бәре бәдәна Сәйиде Ә’щәм дайә,

Ньлдайә һ’әйфа Фәqир Дук’о-фәqире Эздихане.

Шәр’әке qәwьмийә Qәрәqуйе пеш мала, Һа пеш мала

Щьмә’те кьрә гази го:

- Ә’т’аре Һ’әсо к’ьчучапе Ньлдә минани щара,

Ә’т’аре Һ’әсо кәке Сӧлт’ане пе шәр’е хwәйи мерхас буйә кәләме ч’ә’ве wан нәйара.

Qәрәqуйе шәр’әке qәwьмийә к’ери-к’ери

Ә’т’аре Һ’әсо, кәке Сӧлт’ане да к’ьчучапе сәр т’алане Ә’лие Сьло,

сәр п’әр’е һәри жерин.

Гöләке бәри бәдәна Сәйиде Ә’щәм дайә, т’алан вәгәр’андийә

Әт’аре һ’әсо, мере мерхас, сәр т’алане мала Ә’лие Сьло буйә пьшмери.

Пьрс у пешданин

1.К’ьламе ьинвьн у әзбәр бежьн

2.К’ьлам дәрьәqа к’е у чьдайә?

Хәвәре чәтьн

1.Бәдән- лаш

2.К’ьчучап- наве щур’е сильь’, ч’әкәкейә

3.Кәләм- щур’әки стьриайә

4.Нәйар- дьжмьн, хернәхwәз

5.П’әр’- вьра- п’әр’е гöнд

6.Пьшмери- пьштмери, пьштован, алик’ар

К’ЬЛАМА ОЗМАНЕ ГЬЗО

Безе, мә’руме, бае Идьре р’абийә- мә бийә т’озә,
Дә tö р’авә һ’ащи бык’шинә р’әхт-р’ьшма,
Баве сәре позә,
Иро се р’ожә, се шәвә,
Озмане Гьзо, баве Безе, сйаре һ’ащи,
Бәре хwә дайә сәр к’оме башәмиа,
Гьртийә дә’w-дозә.

Безе, мә’руме, щаwа köштьна Озмане Гьзо,
Чуйә Р’әwане, бьра хере нәвинә,
К’афьре Т’ер’лан Хузов
Пәй Озмане Гьзо- баве Безе, сйаре һ’ащи,
Дьгәр’инә йашике барит’е щәбьрхане,
Һатийә köштьне Озмане Гьзо,
Kölилка 1700 мале Эздихане.

Безе, мә’руме, әзе дидәме дьнһер’ьм, хwәш дидәмә,
Иро се р’ож, се шәвә һатийә köштьне Озмане Гьзо,
Баве Безе, сйаре һ’ащи,
Щьнйазе Титале харзйа данә щәмә.

Безе, мә’руме, мә һатийә әскәре йале Трапизоне,
Бьра хере нәвинә к’афьре Т’ерлан Хусов,

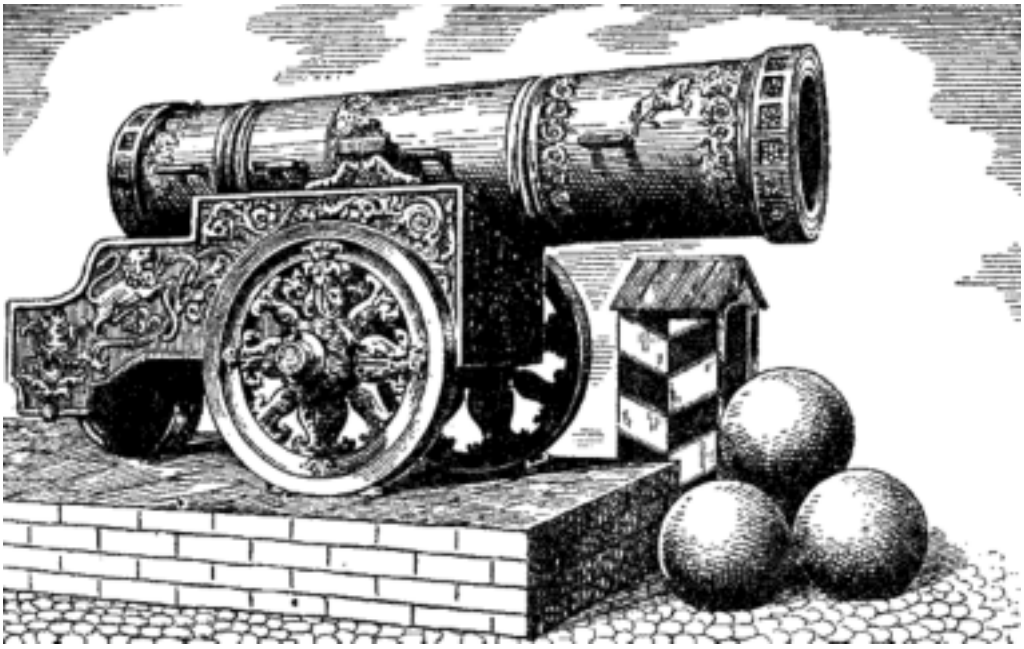

Чаwа т’опәке qöр’миш кьрийә авитийә орт’а к’оме,
Ӈатийә köштьне Озмане Гьзо, баве Безе, сйаре Ӈ’ащи,
Kölилка 1700 мале Эздихане.

Пьрс у пешданин

1.Тек’ста к’ьламе әзбәркьн у бежьн
2.K’ьлам дәрӈәqа к’едайә?
3.K’ьлам дәрӈәqа чь qәwмандьнадайә?

Хәвәре чәтьн

1.Идьр- шәӈәрәки T’ьркиаейә
2.P’әхт-р’ьшм- п’арәкә хәмла Ӈ’әспайә
3.Башеми- наве qәбиләкейә
4.Йашик- бь зьмане урьсийә- qöт’и
5.Барит’- барут’
6.Дидәм- щи, щийе qәwмандьне
7.Трапизон- шәӈәре T’ьркиаейә

К’ьлама Бьраһим Аг’а

Бьраһим Аг’а

Һәwарәкә дак’әтйә һәр һ’әвт гönде Синәке- нав элейә,

П’ир Аqо дьве: ‘‘Һ’әмо, дә тö баве мьн кьрьви,

Хwә бькә, бьләзинә, Бьраһим Аг’ае һ’ащи Аг’ар’а бьгһинә,

Бежьне т’алане п’ире тә щәрда гöр һ’әсо,

Ö’ве лал эварда бьрьнә, әм к’әтьнә зәлулиеда’’.

Бьро дькә дьqир’инә, дьве: ‘‘Әсо, тö бьре мьн кьрьви,

Гәwро тәwләхане бьк’ьшинә,

Щоте казониа мал һьлинә,

Әме хwә гедука гәлие Qәрер’а бьгьһиньн.

Бьро, Әсо хwә дькьн дьләзиньн хwә гелир’а дьгьһиньн,

Бьро се дәнга дькә дьqир’инә, дьве: ‘‘Гöр һ’әсо т’ален бәрдьн’’.

Гöр һ’әсо дьвежә һәвале хwә: ‘‘Пешйа т’ален бәрдьн йане на Бьраһим Аг’ае мә жи wе пер’а бьгьрә һесире дилә’’.

Паше Гöр һ’әсо дькә гази, дьве: ‘‘Бьраһим Аг’а, wәрә наве мьн нава эл ә’шире бәqәм нәкә,

Әз сонд döхöм наве qöране,

Әзе тәр’а бьшиньм сәд зер’е зәрә,

Т’әне мьнр’а бьһелә qәдәрәк пәзә’’.

Бьро дьве: ‘‘Әз Бьромә, баве Һ’әсәньм, кәке Нәщифемә, нәбие, навә,

Әзе т’алане п’ире хwә пажда биньм минани Һәрщарә’’.

Пьрс у пешданин

1.Тек’ста к’ьламе әзбәркьн у бежьн
2.К’ьлам дәрһәqа к’едайә?
3.К’ьлам дәрһqа чь qәwмандьнадайә?

Хәвәре чәтьн

1.Синәк- наве гöндәки Т’ьркиаейә, wәки һ’әтани сәре сәдсалиа 20-и эзди теда дьман
2.Т’алан- вьра- һәбук, пәз, дәwьр
3.Зәлули- тәнгаси
4.Тәwләханә- щийе гьредана һ’әспа
5.Казони- щур’әки сильһ’абу
6.Бәqәмнәкә- хьравнәкә
7.Qәдәрәк пәз- чәнд сәри пәз

К’ЬЛАМА Т’ЕЛИ СӘҺ’ИД

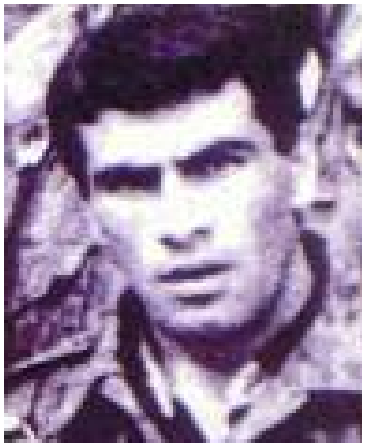

Әзе гӧнде Ә’мо дьнһер’ьм кәвре бьр’и.

Ве зьвьстане ньшкева чәрха баве т’ели Сәһ’иде мьн ч’әп дьзвьр’и,

Сәһ’ид лао, авто we те бь т’әкә,

Дә тӧ wәрә гӧр’а мере фәләке нәкә,

Тӧ wәрә гӧр’а баве хwә бькә,

Баве тә п’адше эздиайә,

Ньнәки хwә бәр дәре баве хwә ә’глә-кә.

Сәһ’иде мьни 24 сали һәр’ә сәр р’е,

Т’унщьк, т’әморие хwә бе фәйдакә,

Чәрха фәләке сала исальне

Чаwа сәр т’ели Сәһ’иде мьнда ч’әп дьзвьр’ә,

Мала һ’әким-дохдьре тә бьшәwьтә,

Чаwа бьрине Сәһ’иде мьн нәкьрьнә сәрәдәри,

Дә р’авә мал хьраво, бав бь qӧрба.

Дайе, р’әбәне, тӧ гӧла мала Ә’мәри,

Бәлгизар дьве: “Хәзале, дайе дәлиле,

Мә те бина бае дәве гәлийа,

П’ор’е сәре мьн тәва кӧр’кьривә, дури бьра,

Мә’нәкийа т’ели Сәһ’иде бьра те зинә вала,

Сәһ’ид дә тӧ р’авә бав бь qӧрба,

Т’ели Сәһ’иде мьн ньштйә малйа хwәйә букини,

Щоте каре хәзала,

Әме хwәйкьн р’онайа ч’ә’ве хwәр’а,

Сәһ’ид, лао, дә тӧ р’авә, бав бь qӧрба.

Пьрс у пешданин

1.Тек’ста к’ьламе ьинвьн у әзбәр бежьн

2.К’ьлам дәрьәqa к’едайә?

3.К’ьлам дәрьәqa чьдайә?

Хәвәре чәтьн

1.Чәрх- вьра- бәхт, р’әщал

2.Фәләк- йази, бәхт

3.Бефәйдәкә- хьравкә

4.Т’ели- бәдәw

5.Дәлиле- вьра- мә’рьме, ьесире

6.Мә’нәки- ь’әсп

7.Малиа xwә- бәрмалиа xwә

Сәрәщәм

1.Т’ариqа щьмә’та эздиайә мьләтийе (көрт). Ә’зизе Ә’мәр..... 3

2.Мир, аг’а у бәге эздийа сәдсалийе 19-20-ида 15

3.Ьж сальньвисара херхwәзийа щьмә’те эздиа у әрмәниа 17

4.Qьр’а щьмә’та эздийа п’адшатийа али Османда- сале 1915-1918-а 23

5.Эздистане Фәрманә (Ћамик Т’әмойан стьрайә) 26

6.Qәwле мала бава 28

7.Шехубәк’ьр. Qәwле Шехубәк’ьр 38

8.Сөлт’ан Эзиде Сор. Qәwле Эзид 44

9.Qәwле борә-боре 52

Qәwьл Бәйт’е эздийа

10.Шә’дәти 60

11. Шәрфәдин. Бәйт’а Шәрфәдин 64

12.Дöа’ сьвре. Ö’бете Ә’мәр- шехе Насьрдина, готийә 68

13.Qәwле шех Ә’рәбәги Инт’узи 70

14.Пира Фат 78

15.Хатуна Фәрха 78

18.Шех Ади 79

19.Т’әмәдийа Шихадиы 80

20.Т’әрqина Асине. Ӧ’бете Ә’мәр- шехе насьрдина, готийә 82
21.Ә’йде эздиайә мьләтийе ль Әрмәнистане 86
22.К’ьлама Ә’т’аре ь’әсо 89
23.К’ьлама Озмане Гьзо..... 91
24.К’ьлама Бьраьим Аг’а 93
25.К’ьлама т’ели Сәь’ид 95

Ազիզ Թամոյան, Օմար Մամոյան, Խդր Հաջոյան

Ә’зизе Ә’мәр, Омәре Шәро, Хьдьре Сурен

«Եզդիերեն լեզու և գրականություն»

Հանրակրթական դպրոցի 11-րդ դասարանի դասագիրք

Ә’дәбйәт у зьмане эздики

Дәрсхана 11-а

Չափսը՝ 70x100, տպագրական 6.5 մամուլ, տպաքանակը՝ 1000

ՍՊԻԿԱ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
SPICA
PUBLISHING HOUSE

EZDIKI.COM